

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a literární vědy

Bakalářská práce

Jakub Hladík

Listy, čtvrtletník pro umění a filosofii 1946–1948
(historie a vývoj časopisu, bibliografie)

Listy, čtvrtletník pro umění a filosofii 1946–1948
(The History and Development of the Review, bibliography)

Praha 2011

Vedoucí práce: PhDr. Michael Špirit, PhD.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu bakalářské práce panu PhDr. Michaelu Špiritovi, PhD. za cenné rady a odborné vedení. Zároveň děkuji svému bratrově Filipu Hladíkovi za přínosné připomínky a dále svým rodičům za podporu a vytvoření zázemí pro sepsání této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. 7. 2011

podpis

ABSTRAKT

Tato práce pojednává o třech ročnících *Listů*, časopisu pro umění a filosofii, vedeného Jindřichem Chalupěckým (později ve spolupráci s Janem Grossmanem a s blíže neuvedenou redakční radou), který vycházel v letech 1946–1948 nejprve jako čtvrtletník, od druhého ročníku jako měsíčník.

Hlavní zaměření této práce spočívá v popisu čísel jednotlivých ročníků, v jejich analýze, v charakteristice článků a v zobecnění toho, co se redakční rada snažila vytvářet. Dále je zde zachycena soudobá literární struktura a postavení *Listů* v ní. Součástí této bakalářské práce je anotovaná bibliografie s autorským a předmětovým rejstříkem.

ABSTRACT

The present thesis deals with three volumes of *Listy*, review for arts and philosophy, edited by Jindřich Chalupěcký and, subsequently, co-edited by Jan Grossman and the undisclosed editorial board, published in 1946–48 first as a quarterly, later as a monthly.

The main focus of the thesis is on the description of single issues, their analysis, outline of the articles and general depiction of the goals the editorial board attempted to fulfill. Furthermore, the thesis analyzes the contemporary literary context and the place of *Listy* within it. The thesis also includes the review's annotated bibliography with the author and subject indexes.

OBSAH

1. ÚVOD.....	6
2. PRVNÍ ROČNÍK.....	12
2.1 PRVNÍ ČÍSLO	12
2.2 DRUHÉ ČÍSLO	16
2.3 TŘETÍ ČÍSLO.....	18
2.4 ČTVRTÉ ČÍSLO.....	21
2.5 KRONIKA	23
3. DRUHÝ ROČNÍK.....	27
3.1 PRVNÍ ČÍSLO	27
3.2 DRUHÉ ČÍSLO	30
4. TŘETÍ ROČNÍK.....	34
5. ZÁVĚR.....	38
6. SEZNAM LITERATURY.....	40
7. BIBLIOGRAFIE	43
7.1 AUTORSKÝ REJSTŘÍK.....	69
7.2 PŘEDMĚTOVÝ REJSTŘÍK	72

1. ÚVOD

V období nacistické okupace byla většina českých periodik zakázána, po květnu 1945 se naskytla možnost obnovit dříve uzavřené, nebo začít zcela nové projekty. Tyto aktivity ovšem přibrzdilo ministerstvo informací, které se snažilo regulovat časopisecký trh, aby si mohlo udržovat přehled o vydávaných periodikách a snížit jejich počet. Je nutné zdůraznit, že se v této době zdaleka nejednalo o nějakou ideovou cenzuru, hlavním záměrem bylo směřování „proti tomu, co bylo z hlediska tehdejšího hlavního proudu literatury považováno za okrajové: proti oddechovým magazínům, regionálním časopisům a pokusům vydávat časopisecké tribuny nových, dosud nezavedených autorských či generačních seskupení“.¹ I přes tuto snahu tak můžeme hovořit o literatuře v poválečném třiletí jako o prostředí, v němž se otevřeně konfrontovaly různorodé názory.

Jaké zde panovalo kulturní ovzduší a jakou roli v něm sehrávaly „Chalupeckého“ *Listy*? Především tu byly levicově orientované tribuny, úzce propojené s politikou komunistické strany. Z nich vynikaly zejména dva týdeníky – *Kulturní politika* (1945–1949) a *Tvorba* (1945–1952). První jmenovaný byl založen E. F. Burianem a zprvu se soustředil výlučně na politické a kulturněpolitické články, až později se v něm objevovaly i různé recenze a informační příspěvky. Řada článků v „Burianově“ *Kulturní politice* útočila na osoby podezřelé z kolaborace a na katolicky orientované spisovatele.

Tvorba (vedená S. K. Neumannem) chápala kulturu jako jednosměrnou linii, jejíž podobu určují stranické orgány. Umění pro ni bylo pouhým prostředkem propagandy a politického boje, proto prostřednictvím článků Gustava Bareše, Ladislava Štolla, Jiřího Tauerera, Jiřího Hájka či Arnošta Kolmana útočila na nekomunistický tisk, na katolíky, na duchovně orientovanou literaturu a na mnoho kulturně činných osob (na Václava Černého, Ferdinanda Peroutku, Jana Zahradníčka a na mnohé další). Útoků

¹ Šámal, P.; Jareš, M.: Literární časopisy, in Janoušek, P. (ed.), *Dějiny české literatury 1945–1989, díl I. (1945–1948)*, Praha, Academia 2007, s. 75.

Tvorby (i *Kulturní politiky*) nebyly ušetřeny ani *Listy*, zvláště proti existencialistickému třetímu číslu proběhlo velké tažení (viz níže).

Výrazně levicově zaměřený a s politikou KSČ spojený byl týdeník *Lidová kultura* (1945–1950). Ten však byl ovlivňován častými změnami v redakčním vedení, od října 1946 do března 1947 v něm působil na pozici šéfredaktora Jiří Kolář. Za jeho vedení zde probíhala anketa o povinnostech umělce vůči národu a národa vůči umělcům, dále se rozšířil počet beletristických textů domácích i zahraničních autorů. Své články a stati v *Lidové kultuře* otiskovali i mnozí autoři zainteresovaní na *Listech* (Jan Vladislav, Jan Grossman i Jindřich Chaloupecký), což jen dokazuje, kolik autorů rozcházejících se v otázkách umění bylo v této poválečné době levicově zaměřeno a také to, že „levicově“ neznamenovalo „stalinisticky“.

Propojenost kulturních časopisů s politikou nebyla ovšem jen doménou komunistů. Orgánem Lidové demokracie byl týdeník *Obzory* (1945–1948), skeptický vůči idejím socialismu a orientovaný na západní, hlavně angloamerickou kulturu. *Obzory* kladly důraz na pravdivost, demokracii, svobodu a víru, proto se snažily o objektivní zprostředkování informací, o poskytnutí prostoru různým názorům (viz otiskované dopisy čtenářů) a hlavně o kritičnost a ostražitost vůči sílícím komunistům. Rovněž byl na stránkách *Obzorů* věnován prostor problematice polarity Východ Západ, autoři se zde však nepřikláněli k jedné či druhé straně, ani nepřemýšleli o Československu jako spojovacím článku mezi Východem a Západem, ale spíše poukazovali na příznaky vytváření toho, co Winston Churchill nazval „železnou oponou“.

Úzce spojen s lidovci, ale i s *Obzory*, neboť zde působila téměř totožná redakční rada (Pavel Tigríd, Jiří Kovtun a další), byl týdeník *Vývoj* (1946–1948).

Především na otázky politické byly dále zaměřeny (národně) socialisticky orientované týdeníky *Dnešek* (1946–1948), řízený Ferdinandem Peroutkou, a *Svobodný zítřek* (1945–1948). Svými názory se především *Dnešek* dostával do ostrých sporů s komunisty.

Výše zmíněná periodika byla zcela zřetelně a prvoplánově spjata s politickými problémy. Nutno poznamenat, že existence časopisů

takového zaměření byla v době velkého dějinného převratu logická. Po druhé světové válce, za probíhajícího dělení Evropy se politické tematice vyhnout nedalo. Této tematice se věnovaly i „čistě“ umělecké či filosofické časopisy, mezi něž počítáme i *Listy*.

Zřejmě nejvýraznějším takovým časopisem byl po válce obnovený *Kritický měsíčník* (1945–1948), vycházející pod vedením Václava Černého a navazující na Šaldovo pojetí osobnostně vyhraněné kritiky. Černý se zde svým pojetím socialismu založeného na demokratických principech a individuální svobodě a svým návrhem fungování Československa jako mostu mezi Východem a Západem dostal do ostrých polemik s komunisty. S nimi se Černý nemohl shodnout ani v otázkách literárních, neboť důsledně prosazoval náročnou a ideologie zbavenou literaturu existenciálního charakteru. Právě existencialismus prostřednictvím svých studií Černý prosazoval v českém kulturním prostředí. Jako jeho přední dobový znalec však současně napadl číslo *Listů* věnované této filosofii.²

Václav Černý byl velkým rivalem Jindřicha Chaloupeckého, oba byli vůdčími typy své generace, nikdy spolu nespolupracovali a příliš se o sobě navzájem nevyjadřovali. Ve svých *Pamětech* dal však Černý jasně najevo svůj postoj k Chaloupeckému těmito slovy: „Kritik-kunsthistorik, rozsáhlých, ale neurovnaných a nezcela spolehlivých vědomostí, podléhajících osobním vrtochům a animozitám, zato rozdychtěný po roli generačního vůdce; soustavné historické poznání a smysl pro dějinnou vývojovou plynulost mu chyběly.“³

Na Černého *Paměti* reagoval Chaloupecký statí „Poezie a politika“ (datovanou 28. 10. 1984), v níž hájil Černým napadaného Františka Halase. O svém vztahu k Václavu Černému zde Chaloupecký píše: „Byli jsme znepřáteleni a obávám se, že se řekne, že si po půl století, kdy jsme chodili vedle sebe opatrně, abychom se sebe nedotkli, s ním vyřizují nad Halasovým hrobem prastarý účet. Černý se po celou tu dobu choval vůči mně korektně, i snad já vůči němu. Ale to snad nějaký ďábel posedl toho

² Podrobněji viz jinde v této práci a viz Černý, V.: Zasvěcení do existencialismu?, in *Kritický měsíčník* 8, 1947, č. 11–12, s. 249–251.

³ Černý, V.: *Paměti 3. 1945–1972*, Brno, Atlantis 1992, s. 472.

Václava Černého, aby napsal o Františku Halasovi takové hrozné nesmysly.“⁴

Vztahem Václava Černého a Jindřicha Chalupického se zabýval i Ladislav Jehlička, který poukázal na skutečnost, že Černého útoky na Halase jsou podobné těm Chalupického na autory kolem časopisu *Obnova*. Spory těchto dvou vůdčích osobností své doby považoval Jehlička za malicherné: „Když člověk tak čte Chalupického nebo jinak velkolepé *Paměti* Václava Černého, musí maně myslet na všechnu tu žabomyší vojnu, ještěří zápasy, bouře ve sklenici vody, jaké s oblibou pěstovali literáti v první i v druhé republice.“⁵

Dalším měsíčníkem věnovaným umění a zejména literatuře byla *Kytice* (1945–1948), redigovaná Jaroslavem Seifertem. Nejen svým názvem, ale i pojetím a obsahem se hlásila k národnímu obrození a k odkazu Karla Jaromíra Erbena. Byla zde tak otiskována tvorba orientovaná na co nejširší lidové publikum, ale i příspěvky odlišných ideových zaměření. Zároveň se však *Kytice* ostře ohrazovala proti podřizování umění politickým úkolům. Nejvíce prostoru zde dostávala beletrie, méně literárněhistorická a literárněfilosofická esejistika, nejméně pak literární kritika.

Jak jsme již výše zmínili, ministerstvo informací svými snahami o regulaci vydávání periodik ztěžovalo tuto činnost. Proto vycházela řada časopisů, které měly charakter spíše sborníků. Zmiňme zde „sborník poezie a vědy“ *Kvart* (1945–1949), redigovaný Vítem Obrtem, původně vycházející jako dvouměsíčník, ale jeho periodicitu byla v následujících letech výrazně přibrzděna. V *Kvartu* vycházela nejen domácí i přeložená poezie a próza, ale i různé literárněvědné, filosofické a politologické eseje, které se věnovaly především poválečné situaci společnosti a umění. Prostřednictvím domácích i přeložených teoretických statí se pokoušel hájit svobodu uměleckého tvoření. Zajímavé zde bylo složení přispěvatelů, neboť se na *Kvartu* podíleli příslušníci meziválečné avantgardy (zejména

⁴ Chalupický, J.: *Poezie a politika* [1984], in *Tíha doby*, Olomouc, Votobia 1997, s. 122.

⁵ Jehlička, L.: *Chalupický a pravice* [1985], in *Křik Koruny svatováclavské*, Praha, Torst 2010, s. 266.

surrealisté), ale i členové Skupiny 42. Publikovali zde tedy i mnozí autoři, jejichž příspěvky vycházely i v *Listech* (zejména Jan Grossman a Petr Den).

Uveďme zde dále sborník *Ohnice* (1947), jehož vyšly pouhé dva svazky. Jednalo se o volné seskupení autorů (několik z nich bylo členy Skupiny 42) kolem Kamila Bednáře, které se již samotným názvem sborníku přihlásilo ke stejnojmenné sbírce Jiřího Ortena.

Podobný osud měl i sborník *Aktiv* (1946), založený skupinou dynamoarchistů (Jaromír Hořec, Jan Grossman a další), jenž ukončil svou činnost po prvním vydaném svazku.

Za zmínku stojí i skupina měsíčníků, do nichž přispívali zejména mladší autoři, mimo jiné i tací, kteří přispívali i do *Listů*. Jedná se například o *Mladé archy* (1945–1949, Vladislav), brněnský *Blok* (1946–1949, L. Kundera, Chalupecký) či *Generaci* (1945–1947). V posledně jmenovaném levicovém měsíčníku se sešli osobnosti jako Jan Grossman či Jaroslav Morák, ale i s nimi polemizující ortodoxní komunisté Jiří Hájek a Ivan Skála. Spory ve vedení *Generace* dospěly až ke změně vydavatele, k celkové obměně redakce, k proměně v agitační časopis a posléze k zániku.

Své tribuny zakládali v poválečných letech i katolicky orientovaní spisovatelé. Většího významu dosáhl obnovený měsíčník *Akord* (1945–1948) a čtrnáctideník *Vyšehrad* (1945–1948). V *Akordu*, vedeném Janem Zahradníčkem, kladli jeho přispěvatelé důraz na tradiční křesťanské hodnoty a ideály, zároveň vystupovali kriticky proti socialismu a probíhající politizaci kultury. Rovněž se zde mohli bránit nařčením z kolaborantství (tuto možnost již po roce 1948 pochopitelně neměli).

Za zmínku stojí dále Marií Pujmanovou a Karlem Novým redigovaný měsíčník *Doba* (1945–1947), který byl právě před *Listy* orgánem Literárního odboru Umělecké besedy.

Výčtem časopisů a uvedením jejich základních orientací a oblastí zájmu jsme poukázali na velkou kulturní rozmanitost této doby, na pluralitu názorů a hlavně na možnost tato rozdílná stanoviska svobodně vyjadřovat. Toto ovzduší bylo postupně násilně rozmetáváno po únorovém převratu, kdy byla řada časopisů z ideových důvodů zastavena (mezi nimi právě *Listy*), u několika dalších došlo k personálním změnám v redakčních radách,

které následně vedly k odlišnému ideovému zaměření, a dotyčná periodika se stala úplně něčím jiným.

2. PRVNÍ ROČNÍK

První ročník *Listů*, čtvrtletníku pro umění a filosofii, vycházel v letech 1946 až 1947 v nakladatelství Melantrich a redigoval jej Jindřich Chaloupecký. Cílem *Listů* bylo stát se revuí podávající informace z domácí i světové kulturní scény a zároveň nezávislou na jakékoli politické či literární doktríně. Jednotlivá čísla měla vždy ústřední témata. V prvním se většina článků zabývala poválečnou situací kultury a umění, tedy hlavně tím, jakým směrem by se mělo Československo kulturně i politicky ubírat. Druhé číslo chtělo poukázat na snahy, objevující se v soudobé literatuře, rehabilitovat všední život současného člověka, a to na příkladech autorů francouzských, severoamerických, ale i českých (členové Skupiny 42). V pořadí třetí číslo *Listů* se věnovalo existencialismu ve filosofii i literatuře, čtvrté mělo v centru svého zájmu postavenu anglickou literární esej.

Všechna čísla prvního ročníku vycházela ve formátu 24,5 × 17 cm s kapacitou 10 tiskových archů (160 stran). Kromě esejí a studií na ústřední téma byly v *Listech* přítomny i texty umělecké (básně, povídky) a celostránkové reprodukce obrazů a fotografií. Na konci každého čísla byla rubrika s názvem „Kronika“, která přinášela spíše kritické nebo publicistické texty věnující se dobové umělecké produkci.

2.1 PRVNÍ ČÍSLO

První číslo bylo tedy věnováno dobové duchovní situaci a otázkám dalšího směřování nejen kultury, ale vlastně celého světového dění, a vyšlo 15. dubna 1946. Z dopisů Jana Patočky (2. 3. 1945) či Františka Halase (6. 10. 1945) adresovaných Chaloupeckému jasně vyplývá, že se jednalo o dlouho připravovaný projekt. Citujeme slova Halasova: „Myslím, že o časopise bychom si měli promluvit ústně. Těžko vypisovat všechno, co kolem toho člověka napadá.“⁶

⁶ Špirit, M. (ed.): Milý Chaloupecký..., in *Revolver Revue*, 1995, č. 29, s. 97.

Halas byl ostatně možná tím, kdo Chalupceckého k vydávání vlastní tribuny inspiroval, viz jeho dopis z 2. 7. 1942, který se později ukázal jako prorocký: „Jsem rád, že jste si to rozmyslel s tím nepsaním o literatuře [...] Vám by jistě nejlíp slušel nezávislý orgán a já věřím, že ho budete jednou mít.“⁷ O rok později se dokonce Halas pokoušel za účelem vydávání časopisu usmířit konkurenty Chalupceckého s Černým, leč neúspěšně.

Výše zmíněného Jana Patočku chtěl Chalupcecký od počátku zapojit do celého projektu, a to dokonce jako spoluredaktora. Tuto roli Patočka razantně odmítl, neslíbil žádnou spolupráci, dokud neuvidí celý podnik ve funkci, obával se názorové rozdvojenosti.⁸ Ta by ovšem pro časopis proklamující mnohost a různorodost náhledů na dobové problémy nebyla rozhodně na škodu. Patočka, vázaný jednak jinými projekty a jednak orientující se k dějinám filosofie, nakonec přispěl jedinou studií, která vyšla ve třetím čísle a byla věnována existencialismu.

První číslo, a vlastně celé *Listy*, otevírá Chalupceckého studie „Konec moderní doby“ (datována 26. 1. 1946). Chalupcecký zde uvádí za největší rozmach moderní doby 10. a 20. léta 20. století, ale zároveň poukazuje na konec této epochy krachem na newyorské burze (1929) a na nemožnost postavit na jejích troskách něco nového. Ocitáme se podle něj v bezmocném prázdnu a musíme začít zcela nově. S tím souvisí i otázka, zda se přiklonit k Západu, či k Východu. Možnost ani Západ, ani Východ, navrhovanou v témže čísle Romanem Jakobsonem,⁹ či právě naopak Západ i Východ, jak tuto myšlenku rozvíjel na stránkách *Kritického měsíčníku* od srpna 1945 Václav Černý,¹⁰ Chalupcecký rázně odmítá. Jsme součástí Evropy, nevyhneme se této otázce a podle Chalupceckého si musíme zvolit mezi socialismem a kapitalismem. Autor se přiklání jednoznačně na stranu socialismu, v kterém vidí novou vlnu života, jenž přinese novou společnost, nové dějiny, novou kulturu. Sovětský svaz se podle něj na rozdíl od západních demokracií vyrovnal s krizí, po hospodářské a politické revoluci

⁷ Tamtéž, s. 82.

⁸ Viz Patočkův dopis adresovaný Chalupceckému (2. 3. 1945), in Špirit, M. (ed.): Milý Chalupcecký..., in *Revolver Revue*, 1995, č. 29, s. 96–7.

⁹ Jakobson, R.: Moudrost starých Čechů [1943], in *Listy* 1, 1946/47, č. 1, s. 33–50.

¹⁰ Černý, V.: Mezi Východem a Západem, in *Kritický měsíčník* 6, 1945, č. 3–5, s. 69–74.

prodělal revoluci ducha a je na cestě ke skutečné svobodě (proto v něm může být například znovu zavedena církev, neboť již nemůže být zneužita „reakcí“).

Otázkou tedy je, jakou roli má v tomto obrodném procesu života hrát umění a umělec. Umění musí být, podle Chalupeckého, aktivním spolutvůrcem, musí vidět dál a hlouběji, jít k lidem a věcem tohoto světa a času, nalézt cestu k obyčejnému. „Umělec vždy zůstane a musí zůstat sám mezi všemi. Ale touto svou samotou není vně, nýbrž vnitř světa. Je to samota toho, kdo ví více, kdo žije více, bezvýhradněji a bezmezněji, a zatím co ostatní jen občas, bázlivě a opatrně se dotýkají tajnosti sama sebe a tajnosti všeho světa, je tu on, aby ji riskoval, žil a vyjevoval všem. Sám a se vším, se vším a sám. Neboť umění musí zůstat výlučné a jen samo do sebe zabrané, a zároveň musí být přístupné všemu, co se okolo něho stále děje.“¹¹ Tento požadavek souběžné výlučnosti a otevřenosti se jeví jako velmi paradoxní. Touto cestou však lze docílit onoho cíle, jež Chalupecký formuloval ve svém teoretickém projevu proneseném v rámci konfrontačního cyklu s názvem Mladá literatura, který jako pořadatel zahájil Literární odbor Umělecké besedy 23. 10. 1947: aby umění zaplnilo propast mezi člověkem a životem.¹²

Uveřejnění studie Romana Jakobsona „Moudrost starých Čechů“ dokazuje snahu *Listů* dát prostor rozličným názorům, zachytit kulturní život v celé jeho šíři a mnohohlasosti. Jakobson totiž na otázku po směřování českého národu odpovídá „ani Západ, ani Východ“. Poukazuje přitom na slavnou minulost, hlavně na období Velké Moravy, kdy podle Jakobsona bylo dosaženo největších úspěchů právě proto, že nedošlo k jednoznačnému příklonu na jednu či druhou stranu. Velká Morava zanikla, ale nezanikla jí formulovaná velká myšlenka rovnosti, kterou vidí Jakobson jako československé novum.

Dějiny lidstva jsou plné snah politizovat umění, udělat z něj sluhu politiky. Po druhé světové válce byl tento problém obzvlášť aktuální a

¹¹ Chalupecký, J.: Konec moderní doby, in *Listy* 1, 1946/47, č. 1, s. 22.

¹² Viz Pistorius, J.: „Předexistencialisté“ a civilisti, in *Kritický měsíčník* 8, 1947, č. 17–18, s. 419–421.

zajímavým způsobem se k němu postavil ve své eseji „Mene, tekel, ufarsin“ Petr Den. Upozorňuje na fakt, že k revoluci probouzí vždy básníci a umělci: „Inkoustem a barvami se střílí dříve než puškami nebo děly.“¹³ Zároveň ale varuje, že umělci budou stát proti vůdcům, aby zůstali svobodní. Východisko z tohoto problému nachází Den ve spojení umění s politikou. „Filosofové musí být králi nebo králové filosofové.“¹⁴ Kromě tohoto spojení dává dohromady dále politiku s matematikou, protože nelze vybudovat stát bez abstraktního myšlení.

Problematiky Západ versus Východ se dotýká i stať Jana Grossmana „Válečná generace“, byť jejím hlavním tématem je mladá nastupující generace, charakteristická tím, že má svůj počátek ve válce, chybí jí kritická měřítko a nejsou tím pádem známy její možnosti. Paradoxem je, že ačkoli této generaci chybí nějaký společný ideový základ, je politicky uvědomělá. Ze Západu načerpala poznání, z Východu načerpá, podle Grossmana, sílu aktivity.

Kromě výše zmíněných studií a stať dostala prostor i poezie a próza reflektující uplynulé válečné události, a to jak domácí (báseň Milady Součkové *Mluvící pásmo*, úryvek z Holanova rukopisu *Hadry, kosti kůže z let 1938–1945*, úvaha Emila Filly *O kontemplaci*, kapitola Čína z Muchova válečného deníku *Oheň proti ohni* a Hostovského *Přízraky*, úryvek z knihy *Listy z vyhnanství*), tak zahraniční (báseň Corrada Govoniho *Dialog anděla a mladého mrtvého* v překladu Otto Františka Bablera a básně Russella McCarthyho *Myšlenky na mír* a Francese Frosta *Těm, kteří dělají mír* přeložených Jiřinou Haukovou). Otištěním těchto za války nevydatelných textů *Listy* „přispěly k bourání katastrofální čínské zdi tmy a nevědomosti, kterou nacistický teror po šest let svíral zvidavého ducha československých čtoucích a přemýšlejících lidí“.¹⁵

První číslo *Listů* zároveň obsahuje celkem 16 celostránkových reprodukcí obrazů (8 olejomalb Františka Janouška a 5 olejomalb, 2 kolorované kresby a 1 kresbu uhlím od Františka Hudečka).

¹³ Den, P.: Mene, tekel, ufarsin, in *Listy* 1, 1946/47, č. 1, s. 27.

¹⁴ Tamtéž, s. 27.

¹⁵ Hauková, J.: Chalupeckého *Listy* 1946–1948, in *Záblesky života*, Jinočany, H+H 1996, s. 50.

Listy se svým debutujícím číslem zapojily do diskuze o poválečném směřování československé kultury i politiky, která v onom poválečném tříletí, kdy ještě bylo možné projevovat svobodně různorodé názory, probíhala. Redakci však nešlo o dogmatické prosazování svých pravd, nýbrž o nalezení skutečné pravdy, proto na stránkách *Listů* dostaly prostor i oponující hlasy.

2.2 DRUHÉ ČÍSLO

Druhé číslo *Listů* vyšlo 15. června 1946. Jelikož si klade za cíl prokázat snahy učinit z literatury pomůcku obnovení všedního lidského života (probíhající bez teoretických úvah, uměleckých programů a filosofických škol), obsahuje především uměleckou tvorbu a minimum studií a statí.

V úvodu čísla jsou postaveny úryvky z přednášky Paula Eluarda vystihující požadavky francouzských surrealistů. Předně jde o básníkovu tvorbu, které má odpovídat na danou situaci, a o poslání poezie, musí se stát všední a běžnou, poté dojde k osvobození obrazů a řeč se stane spontánní a lehkou.

Francouzští surrealisté jsou tu dále zastoupeni prozaickými texty Louise Aragona, Anais Ninové a André Bretona a básněmi Roberta Desnosa. Kromě nich se však v *Listech* objevují i texty symbolistů Léona Paula Fargua a francouzsky píšícího Litevce Oscara Milosze.

Anglicky píšící autory reprezentují básně T. S. Eliota, Conrada Aikena a Adelaide Crapsayové. Kromě nich jsou v *Listech* otištěny i prozaické texty Williama Saroyana a Henryho Millera. Od druhého jmenovaného je zde publikován i „dopis adresovaný všem surrealistům“. V něm mimo jiné proti surrealistické vizi šťastné budoucnosti, kde umění bude životem, a proti sbratření básníků s obyčejnými lidmi staví požadavek individuality a anarchismu. Surrealismus je pro něj jen vyjádřením všeobecného zmatku (podobně jako třeba křesťanství) a odrazem procesu zániku celé Evropy

(tedy i Francie). Tato smrt Evropy je nezbytná k tomu, aby mohl začít nový život.

Třetí okruh autorů, který dostal prostor v druhém čísle *Listů*, tvoří členové Skupiny 42 Jiří Kolář, Ivan Blatný, Jan Hanč a Jiřina Hauková. V jejich básních se zde zrcadlí pro toto seskupení typická poetika oproštěná od metafor a naopak plná přímých pojmenování, zaměřená na městskou periferii a životy obyčejných lidí, na „svět, který žijeme“. Přítomnost těchto básní v *Listech* poukazuje na stále trvající Chalupeckého spolupráci se Skupinou 42, byť, jak nám naznačuje korespondence členů skupiny s Chalupeckým, těžiště Chalupeckého zájmu se v této době přesouvalo od činnosti Skupiny 42 právě k redigování *Listů*.

Kromě literárních textů je zde otištěno 16 surrealistických fotografií (šest od Jindřicha Štyrského a deset od Jiřího Severa).

V samotném závěru tohoto čísla redakce *Listů* vyzývá čtenáře, aby zasílali své příspěvky, a umožnili tak vzniknout rubrice „Korespondence“. Opět tu tedy vidíme úsilí nahlížet na problematiku z různých úhlů pohledů, a pokusit se tak o zachycení skutečnosti a pravdy. K otevření takovéto rubriky však nikdy nedošlo.

Zveřejněním řady textů francouzsky a anglicky píšících autorů se *Listům* povedlo přiblížit čtenářům literaturu, která bude po roce 1948 léta nebo desetiletí nedostupná. Redakce *Listů* si v krátké předmluvě k tomuto číslu předsevzala vystihnout v literatuře se objevující snahy obnovit pomocí umění všední lidský život, což se zvolenými ukázkami podařilo. I přes tvrzení, že tyto snahy probíhaly bez teoretických úvah a uměleckých programů, byly do čela čísla postaveny Eluardovy poznámky o poezii.

Poetika básnických textů zařazených do druhého čísla *Listů* souzní s Chalupeckého pojetím umění (formulovaným o několik let později), které začíná tam, kde chce člověk se světem co nejvíce být. Tím se umění vymezuje vůči materialismu, v němž chce člověk mít ze světa co nejvíce.¹⁶

¹⁶ Viz Chalupecký, J.: Umění a transcendence [1977], in *Revolver Revue*, 2001, č. 45, s. 5–23 (text je datován 22. 2. 1977, poprvé otištěn až v *Revolver Revue*).

2.3 TŘETÍ ČÍSLO

Po druhé světové válce začaly do Čech pronikat informace a zprávy o filosofickém existencialismu. Třetí číslo *Listů* vydané 15. února 1947 bylo věnováno právě tomuto filosofickému směru. V předmluvě dala redakce *Listů* najevo, že se existencialismu nevěnuje proto, že by jej uctívala nebo šířila, nýbrž proto, že se jedná o jednu z nejvýraznějších a nejdiskutovanějších tendencí soudobého myšlení. Cílem *Listů* bylo předložit čtenářům původní texty, a umožnit tak studium či konfrontaci.

Svémi texty zde nebyli zastoupeni „předchůdci“ existencialismu jako Nietzsche, Kierkegaard či Dostojevskij, nýbrž současní filosofové Heidegger, Jaspers, Marcel, Sartre, Camus, Wahl a Šestov. Z českých filosofů přispěli svými zamyšleními se nad existencialismem Ladislav Rieger, Václav Navrátil a Jan Patočka.

Ladislav Rieger zahajuje svou studii „O významu filosofie existenciální“ výkladem o třech základních myšlenkových proudech existencialismu, označených jmény Kierkegaard, Heidegger a Jaspers. Na této ose zobrazuje Rieger etapy vývoje, ale i, podle svého mínění, konečnou mez existencialistické filosofie. Toto myšlení bylo umožněno obratem k antropocentrismu. Obratem, který započala renesance a dovršil jej Kant položením otázky: co je člověk a jaký je poslední cíl jeho bytí. Důležitou roli zde hrál i Feuerbach, jenž dospěl k závěru, že v člověku existuje dobro i zlo. Tento fakt dal lidem netušené možnosti, ale zároveň i nesmírnou tíhu zodpovědnosti za lidské dějiny.

V závěru studie se Rieger posouvá od objektivního výkladu ke kritice z pozice filosofického marxisty. Existencialisty označuje za členy relativně nemajetné buržoazie bez třídního uvědomění, kteří se pohybují někde na pomezí mezi kapitalismem a socialismem. Podle Riegra se tato filosofie vyhýbá dnešnímu velkému úkolu člověka, kterým není nic menšího než vytvoření nového světa a vybudování lepší společnosti. Výsledný stav, k němuž lidstvo dospěje, označuje termínem „antropocentrický komunismus“.

Václav Navrátil si klade za cíl své studie „Poznání a existence“ filosofický náhled na existencialismus (tedy ne náhled kulturní či sociální) a vymezení pojmů existencialismus a existence. Jeho filosofický pohled na toto myšlení spočívá de facto v tom, že je konfrontuje s klasickou filosofií, tedy s transcendentalismem a ontologií, a nachází řadu odlišností takového rázu, že je podle něho nemožné spojit existencialismus s kategoriemi tradiční filosofie. Mimo jiné zejména proto, jak si povšiml Haman, „že východiskem existencialismu není poznání, nýbrž prožitek existence, a tudíž je mu cizí gnoseologická diferenciací subjektu a objektu“.¹⁷ Existencialismus je tedy podle Navrátila neobvyklým přístupem k základním otázkám lidské existence, neboť nemá systém, není názorem, jde v něm „jen“ o otázku a o bytí.

Stať Jana Patočky „Pochybnosti o existencialismu“ napadá několik základních myšlenek existencialistické filosofie. Patočkův postoj je fenomenologický, proto zdůrazňuje nutnost překročit svět i vlastní život, neboť svět je souborem předmětů a předměty nám nikdy nevysvětlí prožívání a uvědomění světa. Autor se také ohrazuje proti Sartrovu tvrzení, že existence předchází esenci, a proti subjektivnímu pojetí vědomí.

Přes všechny výtky nachází Patočka přínos existencialismu v tom, že vyjadřuje formu filosofického protestu proti pojetí člověka jako pouhé součásti přírody. Paradoxy, jimiž je toto myšlení zatíženo, si však žádají objasnění a Patočka se ptá, zda filosofie, která je „rozřeší“, bude stále ještě existencialismem.

Kromě studií výše zmíněných zahraničních existencialistů obsahuje třetí číslo *Listů* i povídky Franze Kafky vybrané z jeho knih *Betrachtung* (1913, česky *Rozjímání*) a *Landarzt* (1919, česky *Venkovský lékař*). Redakční výběr próz není náhodný, Kafkovy texty, zaměřené na jedince, jeho vnitřní stavy, rozpolcenost, pocity vyřazenosti a izolovanosti, mají k existencialistické filosofii velmi blízko. Zájem o Franze Kafku demonstruje i otištěná esej Alberta Camuse „Naděje a absurdnost v díle Franze Kafky“, v níž autor nachází Kafkovu sílu v nalezení pevného místa,

¹⁷ Haman, A.: Václav Černý a existencialismus, in Bartůšková, S. (ed.), *K české literatuře 1945–1948*, Brno, Guide 1992, s. 75.

kde se svět logický pojí se světem absurdním ve své největší nesouměřitelnosti. „Tah“ *Listů* s Kafkou nelze docenit zejména proto, že k němu došlo o deset let dříve, než se Kafkovo dílo stalo předmětem celosvětového filosofického a literárněvědného zájmu.

Kromě Kafky je zde otištěn i prozaický text Jean-Paula Sartra *Intimita*. Jedná se o povídku zobrazující ženu, která opouští svého manžela a utíká k milenci. Bez obalu zde Sartre popisuje například erekci, masturbaci či sex při menstruaci. Zajímavé je pojetí lásky hlavní hrdinky, která od sebe odděluje lásku a sex, její představa čisté lásky je naprosto asexuální. Jenže ke svému impotentnímu manželovi lásku necítí a s milencem má právě opačný problém. V závěru se hrdinka vrací ke svému manželovi, ale počítá i nadále se zálety.¹⁸

Redakce *Listů* si zřejmě byla vědoma, že svým třetím číslem přináší aktuální, citlivé a zároveň ožehavé téma, a celému číslu předaslala z dnešního pohledu poměrně opatrnou předmluvu, která kontrastuje s kritickým pohledem na existenciální témata. Přesto se rozhořely polemiky a ozvala řada kritických hlasů, zejména z řad marxisticky orientovaných literátů soustředících se kolem časopisů *Tvorba* a *Kulturní politika*, kteří napadali existencialismus – a tedy i *Listy* – ze svých ideologických stanovisek.

Z jiných pozic formuloval kritiku Václav Černý, jenž upozornil zejména na velmi špatnou kvalitu překladů Wahla, Heideggera a Sartra a na fakt, že příspěvky Navrátila a Patočky nebyly dle něho oním žádoucím podrobnějším výkladem původu, vývoje, zásad, metod a nepochybně kladných výsledků existencialismu. Proto, uzavírá Černý, „toto číslo *Listů* rozptýlí méně temnot nad existencialismem, než by bylo mohlo“.¹⁹ Černý kromě odsouzení „existencialistických“ *Listů* zaujal k této filosofii zcela jiné stanovisko, než vyjadřovalo třetí číslo časopisu.²⁰

Listy svým třetím číslem pokračovaly ve snaze ukázat přítomnost v celé její mnohohlasosti, ale nastaly zde jejich první administrativní potíže,

¹⁸ Tato novela byla nedopatřením otištěna necelá, a tak se poslední kapitola nachází až ve čtvrtém čísle *Listů*.

¹⁹ Černý, V.: Zasněžení do existencialismu?, in *Kritický měsíčník* 8, 1947, č. 11–12, s. 251.

²⁰ Viz Černý, V.: *První sešit o existencialismu*, Praha, V. Petr 1948.

jak vzpomíná Jiřina Hauková: „První půle *Listů* se zdála být Melantrichu jako časopis tendencí komunistických, takže tu zdržovali vydání [od vydání čísla druhého uplynulo osm měsíců – pozn. autora], nový ředitel Melantrichu si zase umanol pokládat *Listy* za existencialistické, a proto prý pro Melantrich nesnesitelné.“²¹ Existencialistické číslo se podařilo vydat jen na základě smlouvy s nakladatelstvím a dokončit poté první ročník, od druhého ročníku převzala *Listy* Umělecká beseda.²²

2.4 ČTVRTÉ ČÍSLO

V centru zájmu čtvrtého čísla *Listů* je postavena anglická esej. Jedná se o jedenáct textů původně otištěných v časopisu *New Writing*, jehož redaktorem byl John Lehmann. V předmluvě k tomuto souboru uvádějí Ivan Jelínek a Jiří Mucha jako důvod otištění těchto prací snahu osvětlit československým čtenářům, o co byl v Británii za války zájem.

Na prvním místě stojí esej T. S. Eliota „Hamlet“, v níž je explicitně vyjádřeno, jak by měl kritik postupovat a jakou by měla mít výsledná kritika podobu: „Umělecké dílo jako takové vyloženo být nemůže; nelze nic vykládat; lze nad ním pouze vynášet soud podle stávajícího názoru a ve srovnání s jinou uměleckou tvorbou; na místo ‚výkladu‘ je třeba podat určitou historickou skutečnost, která má důležitost a o které předpokládáme, že čtenáři není známa.“²³ Tuto teorii rozvíjí Eliot na Shakespearově *Hamletovi*, kde upozorňuje čtenáře na fakt, že *Hamlet* není autorovou hrou původní, ale „jen“ převzatou a poupravenou.

Většina esejí se snaží (ve shodě se slovy Eliotovými) podat soud o vybraném autorovi a jeho díle (Edwin Muir o Laurenci Sternovi, John Lehmann o Virginii Woolfové, William Plomer o E. M. Forsterovi a Walter Allen o Grahamu Greenovi), srovnávat zvolené tvůrce s jinými autory

²¹ Hauková, J.: Chalupeckého *Listy* 1946–1948, in *Záblesky života*, Jinočany, H+H 1996, s. 52.

²² O problémech a dohadách s Melantrichem viz také Vladislavův dopis ze srpna 47 adresovaný Chalupeckému, in Špirit, M. (ed.): *Milý Chalupecký...*, in *Revolver Revue*, 1995, č. 29, s. 103–105.

²³ Eliot, T. S.: *Hamlet* [1919], in *Listy* 1, 1946/47, č. 4, s. 535.

(Henry Reed porovnávající Edith Sitwellovou s T. S. Eliotem, Demetrios Capetanakis hodnotící generaci 30. let kolem časopisu *New Writing*, Rex Warner poměřující druhy a míru alegorie u různých autorů) a nalézt faktory a osobnosti ovlivňující genezi děl (L. A. G. Strong popisuje vlivy Shakespeara, Swifta a Blakea na Joycova *Odyssea*, Reed vliv Rimbauda na Sitwellovou). Z výše uvedeného vyplývá, že za války byli v centru zájmu britských kritiků soudobí anglicky píšící autoři.

Dvě eseje se svým zaměřením od zbylých odlišují. Jedná se o „Státní umění a skepticismus“ od Johna Lehmana a „Literatura a veřejné události“ Stephena Spendera. Tyto dvě práce se totiž soustředí na problém političnosti literatury, v té době aktuální více než kdy jindy, a zasahování státní moci do umění a kultury.

John Lehmann soudí, že britský a ruský národ by měly vzájemně prostudovat své kultury a tím otevřít cestu ke vzájemnému porozumění. Zatímco Angličan si může přečíst dílo kteréhokoli vydaného Rusa, tak v Sovětském svazu je západní literatura těžko dostupná.

Dalším rozdílem je podle Lehmana kvalita literatury, neboť v ruských knihách dnes vládne konformita a spoutaný tvůrčí duch. Je to právě důsledek zasahování státní moci do oblasti umění a požadavků političnosti literatury. „Dnešní Rus snad tomu věří; ne-li, bohužel asi neslyšíme hlas jeho pochybností,“²⁴ píše z dnešního pohledu poměrně naivně Lehmann, neboť člověk znalý poměrů v Sovětském svazu, řízeného Stalinem, nemohl čekat, že uslyší skeptické hlasy pochybovačů a odpůrců.

Svou esej končí Lehmann optimistickou vizí lepších zítřků a větší svobody, současný stav věcí v Rusku vidí jako přechodný.

Dovolává se citátu Thomase Manna, že ve věku politiky nemůže spisovatel politice uniknout, staví se k této problematice poněkud odlišným způsobem Stephen Spender. Ve své eseji „Literatura a veřejné události“ poukazuje na fakt, že umělce evidentně trápí lidské utrpení a nespravedlivost, když tolik z nich hovoří o povinnostech spisovatele vůči společnosti. Podle Spendera by žádný obraz života nebyl úplný, kdyby nezrcadlil pravdu, a „pravda spočívá zřejmě v provedení syntézy mezi

²⁴ Lehmann, J.: Státní umění a skepticismus [1943], in *Listy* 1, 1946/47, č. 4, s. 609.

skutečností vnějších a vnitřních lidských problémů“.²⁵ Nesmíme si ovšem dle autora plést, jako spisovatelé ve 30. letech, literaturu politickou s obecně platnou.

Na těchto dvou textech vidíme, že názory Britů na míru političnosti literatury a na zasahování státního aparátu do umění, se příliš nelišily od postojů českých autorů podílejících se na časopisu *Listy* (viz studie a články v prvním čísle). Je tu přítomné upozornění na zodpovědnost spisovatelů vůči společnosti, ale zároveň i varování před nežádoucím zasahováním politiky a státní moci do oblasti umění.

Kromě souboru anglických esejí dostala prostor v posledním čísle prvního ročníku *Listů* i tvorba dvou českých (symbolistní básně Jana Opolského a tři expresionistické básně Richarda Weinerja)²⁶ a čtyř francouzských spisovatelů (básně Jacquese Préverta a Georgese Ribémont-Dessaignese a prozaické texty Michela Leirise a Georgese Batailleho). Tyto texty byly v čísle zařazeny ještě před esejemi a jakoby navázaly na první a především druhé číslo *Listů*, v nichž bylo více prostoru než esejistice věnováno umělecké tvorbě. Navíc zde došlo k zajímavému smíšení různých směrů první poloviny 20. století, a tak tu byla na krátkém prostoru konfrontována díla surrealistická, expresionistická a symbolistní.

2.5 KRONIKA

Součástí každého ze čtyř čísel prvního ročníku byla Kronika. Tato rubrika se zabývala aktualitami²⁷ ze světa umění, v ní obsažené příspěvky měly povětšinou charakter novinových článků, zpráv či recenzí. Výjimku tvoří některé články Chalupického a Grossmana, které svou stavbou a rozvíjením myšlenek připomínají spíše studie.

Nejaktivněji se na Kronice podílel redaktor *Listů* Jindřich Chalupický. Jeho články se týkaly výtvarného umění (referát o výstavách španělských a

²⁵ Spender, S.: Literatura a veřejné události [1942], in *Listy* 1, 1946/47, č. 4, s. 614.

²⁶ V témže roce (tedy 1947) vyšla v pražském Aventinu Chalupického monografie o Weinerovi.

²⁷ Vzhledem k periodicitě časopisu (čtvrtletník) jsou zde „aktuality“ aktualitami pomyslnými. Nicméně redakce v této rubrice přinášela texty časovějšího charakteru.

britských malířů v Čechách, polemika s Miroslavem Míčkem o Alšovo dílo) a vztahu kultury a politiky. V této druhé skupině článků vyjadřuje svůj názor na kulturu za okupace. Podle Chalupckého nebyl každý, kdo vystavoval, hrál, publikoval, zkrátka nějakým způsobem se veřejně angažoval, kolaborantem. Je totiž potřeba rozlišovat, neboť kličkování a pohybování se na pomezí zakázaného a dovoleného považuje Chalupcký za náročnější a hlavně záslužnější než pasivní neúčast. Tak například autor oceňuje výstavu Jana Zrzavého jako očividný protest proti nacistické okupaci či úředníky Moravcova ministerstva lidové osvěty, díky nimž vyšly kresby v Buchenwaldu vězněného Filly, recitovaly se verše zakázaného Halase nebo vyšel Ortenův nekrolog. Oproti tomu ostře odsuzuje ty, kteří se podíleli na časopisu *Obnova* (Zahradníček, Čep, Durych, Kostohryz, Renč), jenž byl, podle Chalupckého, věren duchu nacistické ideologie a požadoval domácký fašismus. S tím souvisí myšlenka, že nelze soudit básníka jako člověka či jeho charakter, ale lze soudit jeho činy, a to v rámci ochrany společnosti.

V souvislosti s Chalupckého odsouzením katolicky orientovaných básníků poukázal Jan Vladislav ve studii z devadesátých let na křehkost takovýchto tvrzení přehlížejících fakta, jež nezapadají do našich schémat. Chalupcký v tehdejší době dělil literáty na levici a pravici, což Vladislav označuje za pouhou polemickou fikci, ve skutečnosti se jednalo o jednu generaci, která obsahovala společné rysy i významné rozdíly umělecké, názorové a politické.²⁸

Ve své stati „Kultura a politika“ chápe Chalupcký umění jako jeden z hlavních znaků lidskosti, a dále tvrdí, že je-li cílem v dnešních těžkých dobách záchrana společnosti, pak je nezbytné zachránit kulturu. Nelze si totiž naivně představovat, že zanikne kultura stará a na jejím místě vyrostě od základů nová, Chalupcký pojímá kulturu jako kontinuum, které prochází svým vývojem. Tento vývoj však je pochopitelně ovlivňován nejrůznějšími podmínkami historickými, přírodními a sociálními. Stejně jako mnoho jiných umělců spatřoval i Chalupcký úpadek své doby, ale jeho příčinu neviděl v pesimismu (dělení na pesimismus a optimismus

²⁸ Vladislav, J.: Politika a poezie, in *Literární noviny* 4, 1993, č. 11, s. 5 a č. 12, s. 5.

považoval za zjednodušování skutečnosti, neboť v životě je obsažena radost i smutek), nýbrž v kýči, lidské hlouposti a lhostejnosti.

Pokud budou díla agitační, budou, dle Chalupceckého, kýčovitá a lživá. „Básník, umělec, není rhétor, který by krásnou formou vyslovoval určité myšlenky. Básník, umělec, je především ten, kdo na sebe bere lidský osud, osud člověka své doby, více a intenzivněji než kdo jiný. A proto nelze na něm ani žádati, aby dodrřoval nějakou správnou ideovou linii.“²⁹ Chalupcecký naopak požaduje, aby mezi politiky a umělci panoval vzájemný respekt a aby umělcům byla zaručena úplná svoboda. Následně však autor přichází s návrhem vydávat některé básníky jen v omezeném nákladu.

V souvislosti s těmito požadavky nenachází Chalupcecký žádné teoretické ospravedlnění pro zákrok proti sovětským spisovatelům, když jejich dílům byla vytýkána apolitičnost, bezideovost a pesimismus. Chalupcecký uznává ušlechtilost cílů socialismu a Sovětského svazu, ale svůj článek končí vlastně otázkou, zda můžeme k vytouženému cíli dojít užitím takovýchto prostředků. „Věc socialismu je věc veliká; čeho však dosáhneme lží, násilím, ničením kultury? [...] Bráníme-li však věc socialismu a tedy také Sovětský svaz, máme také bránit, že filosof, je-li toho socialismu třeba, musí překrucovat své these, že básník musí falšovat své básně, že řečník musí lidu lhát – anebo, nedovedou-li to, že musí ustoupit takovým, kteří to dovedou, kterým je to snadnější, kteří to možná dokonce dělají rádi? Domýšlej si věci, jak daleko chceš, ke konci nedo jdeš.“³⁰ Zdá se tedy, že pro Chalupceckého, který v prvním čísle *Listů* jasně vyjádřil svůj prosocialistický postoj a naskicoval vizi Sovětského svazu prodělávajícího revoluci ducha a mířícího ke skutečné svobodě, byl zákrok státní moci proti sovětským spisovatelům zdrojem jistých rozpaků a znejistění nad „správným“ směřováním Sovětského svazu. Cestě k deziluzi byla pootevřena vrátka.

Chalupcecký si byl vědom hrůzy moskevských procesů a toho, že situace v Sovětském svazu nebyla zdaleka ideální, že přicházely lživé informace, ale, jak ve své stati „Intelektuál za socialismu“ (napsané roku

²⁹ Chalupcecký, J.: Kultura a politika, in *Listy* 1, 1946/47, č. 3, s. 470.

³⁰ Tamtéž, s. 473.

1949) sám přiznal, nacházel pro to neustále vysvětlení a omluvy, očekával, že komunismus nabude v Československu jiné formy, a to zvláště po stránce kulturní, neboť věřil, že budoucí vývoj bude záležet jen a jen na tehdejších lidech.³¹

Témata v *Kronice* byla různorodá a zasahovala do rozličných oblastí umění. Karel Bodlák se na stránkách *Listů* obšírně zabýval současnou produkcí české poezie, Václav Holzknecht se věnoval české hudbě za války, Jiří Weiss zpřístupnil čtenářům poznatky o britské, sovětské a americké kinematografii, o níž se v Čechách vědělo pramálo. Ludvík Kundera se ve svém článku zabíral slovenským surrealismem, Jan Grossman zase knihou *Sedmkrát v hlavní úloze* od Egona Hostovského, prostřednictvím jejího rozboru dospěl k požadavku, aby umění představilo celkový obraz rozkladu moderní doby, a tím ukázalo cestu k nové stabilitě a tvořivosti. Této problematice se dotýká i článek Jana Vladislava „Živý“, který se věnuje osobnosti Arthura Rimbauda a zobrazuje jej jako člověka, jehož život a dílo nelze oddělit, je obrazem zápasu moderního člověka, „největší dílo totiž, které nám zanechal, je duchovní dílo jeho života“.³² Rimbaud byl, podle Vladislava, jedním z prvních bojovníků krize nového člověka.

³¹ Chaloupecký, J.: Intelektuál za socialismu [1949], in *Tíha doby*, Olomouc, Votobia 1997, s. 10–11.

³² Vladislav, J.: Živý, in *Listy* 1, 1946/47, č. 4, s. 625.

3. DRUHÝ ROČNÍK

Druhý ročník doznal oproti prvnímu značné množství změn, především se ze čtvrtletníku stal měsíčník. Jednotlivá čísla vycházela ve skromnějším formátu A5 (tedy 21 × 14,8 cm) a čítala jen 68 stran. Jako redaktor nebyl uveden pouze Jindřich Chaloupecký, ale i Jan Grossman, a pod časopisem byla podepsána nespécifikovaná „redakční rada“. *Listy* nadále vycházely v nakladatelství Melantrich, ale vydavatelem byl Literární odbor Umělecké besedy.

V úvodu stálo prohlášení: „*Listy* nebudou moci být opomíjeny žádným z českých kulturních čtenářů se zájmem o umění, filosofii a kulturní dění doma i ve světě,“ a upozornění, že „uveřejněné příspěvky vyjadřují osobní názor autorů, redakce otiskuje i příspěvky, s nimiž nesouhlasí.“ Zůstala tu tedy ona snaha o zachycení problémů z různých úhlů pohledu. Charakteristika příspěvků byla rovněž obdobná (eseje, studie, články, ale i umělecké texty – básně a povídky, a celostránkové reprodukce obrazů). Zmizelo však monotematické zaměření jednotlivých čísel, jako tomu bylo v případě prvního ročníku.

Druhý ročník byl však téměř v zárodku zastaven, neboť vyšla jen dvě čísla (leden a únor 1948). Obě byla rozdělena do třech částí, první obsahovala převážně uměleckou tvorbu a jednu studii, druhé dvě části byly rubrikami („Díla a dny“ a „Poznámky“). Dalo by se říci, že šlo o obdobu rubriky Kronika z prvního ročníku. Díla a dny obsahovaly spíše studie a nad rozličnými problémy zamýšlející se stati, zatímco Poznámky fungovaly spíše jako rubrika podávající ve svých člancích různé informace.

3.1 PRVNÍ ČÍSLO

První číslo druhého ročníku *Listů* vyšlo 14. ledna 1948. Jeho první strany byly zaplněny uměleckou tvorbou, jednalo se o vybrané básně Vladimíra Holana, povídku *Vězeň Chillonský* od Jiřího Weila a báseň *Antigoné* od britského autora Henry Reeda.

Následovala studie Jana Grossmana věnující se Jaroslavu Haškovi a předně pak jeho nejznámějšímu dílu – *Švejkovi*. Nejvíce Grossman oceňuje autorovu schopnost zesměšnit realitu tím, že ji dožene do naprosté absurdnosti. Výběr Haškova *Švejka* nebyl náhodný, redaktoři *Listů* v několika jiných článcích zdůrazňovali potřebu svobody a apolitičnosti literatury a Grossman zde upozorňuje na fakt, že *Švejk* vybředá z ideologické přetížnosti literatury. Právě v kritice idealistického přístupu k umělecké tvorbě a v důrazu na analýzu a skepsi spočíval hlavní přínos Grossmanových teoretických článků z poválečného tříletí.³³

V rubrice Díla a dny se vedle sebe objevila úvaha o poslání univerzity od Petra Dna, článek od Ladislava Riegra o Lefebvrově knize *L'Existencialisme*, studie od Karla Bodláka zabývající se poezií Vladimíra Holana či filosofická úvaha o existencialismu od Jana Vladislava. Pouhý výčet oblastí zájmu jednotlivých článků prokazuje značnou tematickou rozrůzněnost.

Do této rubriky se kromě výše zmíněných autorů zapojili ještě oba redaktoři. Jindřich Chalupický u příležitosti výstavy Václava Špály představil vývoj autorovy tvorby a poukázal na výjimečnost jeho generace, která se de facto obětovala, aby postavila pevné základy českému výtvarnictví. V souvislosti s touto statí jsou v *Listech* přítomny reprodukce čtyř Špálových obrazů. Dalším článkem reaguje Chalupický na Kolmanovu publikaci *Přednášky o základech vědecké filosofie*, na ukázkách z ní poukazuje na nemožnost popularizovat a zjednodušovat ve skutečnosti nesmírně složité filosofické problémy.

Jan Grossman se zaobírá romány Egonu Hostovského psanými v emigraci a dospívá k názoru, který již jednou (v druhém čísle prvního ročníku) na stránkách *Listů* tlumočil, tedy k tomu, že Hostovský nejvýstižněji a nejnaléhavěji vystihuje soudobou problematiku. Téměř celá poválečná literatura dělá podle Grossmana tu chybu, že převahou ideové stránky porušuje rovnováhu tvaru uměleckého díla. Ideovostí umění nazývá Grossman „spíše schopnost jasně a s maximální objektivitou změřit celý

³³ Viz Špirit, M.: Grossmanovo umění analýzy, in *Kritický sborník* 13, 1993, č. 2, s. 65–67.

rozsah a šíři soudobé problematiky, zachytit krajní body myšlenkové, politické a společenské situace, v které se moderní člověk ocitl“.³⁴

Rubrika Poznámky je složena převážně z upozornění na nově vydané knihy (původní i přeložené americké tituly) a jejich anotací, z doslovných prepisů či tlumočení hlavních myšlenek článků zveřejněných v jiných periodikách (Vančurovy myšlenky o umění ve *Slově a slovesnosti*, příspěvek moskevského dopisovatele *Timesů* Ralpa Parkera o problémech a úkolech sovětských spisovatelů otištěný v časopise *Kultúrny život*, Bezručovo vyprávění o S. K. Neumannovi v *Rudém právu*) a z reakcí na některé názory (Chalupecký na architekta Bohuslava Fuchse) či články (Chalupecký na Zykmundův o výtvarném umění za okupace pocházející z vídeňské revue *Plan*). V posledně zmiňovaném článku se Chalupecký zastává Skupiny 42 proti útokům Teigehe (v katalogu k výstavě malířky Toyen konané 27. 11. – 30. 12. 1945) a Buriana (ve 12. čísle *Kulturní politiky*). Chalupecký obhajuje činnost Skupiny za války a vyvrací podezření z kolaborace s nacisty. Skupina 42 v této době procházela krizí a po únorovém převratu se definitivně rozpadla.

V čele rubriky je postaveno nepodepsané prohlášení „Redakce nesouhlasí“. Tento text rozvíjí základní myšlenky a snahy *Listů*. Především jde o to, že otiskováním protichůdných názorů zdůrazní složitost přítomné situace a její mnohovýznamovost. Má-li se člověk nějakým způsobem vyrovnat s tehdejší složitým světem, musí bezpodmínečně podrobit kritickému rozboru každé hledisko. Zároveň si však musí být každý vědom své vlastní omylnosti a toho, že každé poznání je jen částečné a neúplné. Je žádoucí, aby člověk byl schopen nedůvěřovat tomu, v co věří. Z výše zmíněného redakce stanovuje své téma, kterým nemá být žádný předem daný názor na dnešní svět, nýbrž dnešní svět sám.

³⁴ Grossman, J.: Román tohoto světa, in *Listy* 2, 1948, č. 1, s. 45.

3.2 DRUHÉ ČÍSLO

Druhé číslo druhého ročníku *Listů* vyšlo 19. února 1948 a jeho první část je rozložena stejným způsobem jako v čísle prvním. Českou beletrii zastupují básně Miloše Macourka a povídka Jiřiny Haukové, zahraniční tvorbu Američan Robert Penn Warren. Jedinou kompoziční změnou oproti prvnímu číslu je, že studie nestojí za, ale před těmito ukázkami.

Je to Chalupického stať „Současná filosofie a její čeští kritikové“, která se vrací ke třetímu číslu prvního ročníku, jež bylo věnováno existencialismu. Reaguje na již výše zmíněné ostré výpady marxistů proti existencialismu a vydání čísla věnovaného tomuto filosofickému směru. Chalupický zde hájí oprávněnost vydání „existencialistického“ čísla, neboť podle něho by Československo mělo být aktivním činitelem lidských dějin, a proto je zapotřebí seznámit se se všemi směry, tedy i s existencialismem. Na příkladech z českých dějin autor demonstruje, že být pouhým objektem evropského dění je sice jednodušší, ale vede to ke zbabělosti.

Chalupický ve svém článku reaguje konkrétně na invektivy Tardyho, na jeho meziválečný článek „O současné filosofii“ (in *Česká mysl* 1931), v němž zesměšňuje německé filosofy, a na jeho výtky mířené proti existencialismu („Existencialismus“, in *Česká mysl* 1946/47), předně pak na obvinění německých existencialistů z fašismu a francouzských z úpadkovosti.

Další přímé reakce směřují na Arnošta Kolmana, který ve svém článku „Dvě tendence v kontinentální filosofii“ (in *Tvorba* 1947) učinil přesně takové dělení, jež Chalupický zásadně odmítl, tedy dělení na dobrý, optimistický socialismus (se svou filosofií – dialektickým materialismem) a na špatný, pesimistický kapitalismus (se všemi svými ismy a hlavně pak existencialismem). Kriterium Západ a Východ, případně pesimismus a optimismus bylo podle Chalupického nesmyslné. Na příkladě nacistického Německa Chalupický ukazuje, kam může vést přehnaný optimismus: „nebylo dokonce optimističtějších lidí, než byli příslušníci SS, a dnešní zprávy z Německa a ze španělských či argentinských asylů svědčí, že válečná porážka je nijak neučinila pesimisty [...] Viděli jsme ovšem právě

v poslední válce, že Hitlera a hitlerovce nakonec zabil jejich vlastní optimismus a jejich sebevědomí; kdyby byli méně věřili v sebe a kdyby nebyli podceňovali nepřítele, nebyli by se pustili do války s celým světem a zvláště ne se Sovětským svazem. Není tedy vždy optimismus výhodou; může být také slabinou.“³⁵

Hledaným kritériem je tak, podle Chalupického, reálné zhodnocení a poznání situace, tedy pravda. Při svém pátrání se nemůžeme ptát, která filosofie je užitečnější, nýbrž která je pravdivější.

Jak říká Chalupický, oproti dialektickému materialismu, který vykládá svět na základě esence, existencialismus vychází z existence, což v praxi znamená, že člověk není ničím určen, nepodléhá žádným zákonům vyjma těch, jež si uloží sám. Právě v tomto nachází Chalupický jediné plodnou filosofickou argumentaci ve prospěch dialektického materialismu, spočívající v tom, že pokud by všechna lidská rozhodnutí byla absolutně svobodná, ničím neurčená, byla by pouhou náhodou, osud lidstva by pak byl jen kupením těchto náhod a dějiny by buď setrvaly v jednom bodě, nebo by byly neustálým totálním chaosem. Lidský život by sestával z nijak nesouvisajících nahromaděných aktů a nebyl by ničím jiným než bezdůvodným a nesmyslným zmítáním. Chalupický dochází k závěru, že tomu tak není, eo ipso člověk není absolutně svobodný. Zásahu existencialistické filosofie shledává Chalupický v tom, že přivedla pozornost k otázce, kdy je člověk svobodný a kdy determinovaný. Úkolem dialektického materialismu pak autor shledává určení vztahu zmiňované determinovanosti a svobody, k tomu účelu by měla být vytvořena marxistická antropologie.

Druhá světová válka otřásla přesvědčením v neustálý jednosměrný pokrok lidstva. Chalupický upozorňuje na skutečnost, že fašismus není poražen, a v souvislosti s tím na úkol socialismu lépe se vyzbrojit, poznat dialektiku fašismu a překonat jej zevnitř, aby se již nikdy nevrátil a nebyl důvod k pesimismu. Marxistická kritika má dle autora zjistit důvody příchodu krize, důvody neschopnosti dobové vědy, filosofie a kultury vyvést lidstvo z ní, a posléze nalézt cestu. V názorech Chalupického je opět patrná

³⁵ Chalupický, J.: Současná filosofie a její čeští kritikové, in *Listy* 2, 1948, č. 2, s. 77.

ona, pro tehdejší dobu příznačná, naivní důvěra v socialismus, jež byla po roce 1948 zrazena. Hauková (od roku 1950 manželka Chalupického) navíc uvádí, že právě tato polemika byla impulsem k tažení komunistické strany proti *Listům*.³⁶

Rubrika Díla a dny obsahovala pokračování Riegrova článku o Henri Lefebvrovi, tentokrát se věnující knize *Kritika každodenního života*. Kromě shrnutí základních myšlenek a tezí je zde obsažena i Riegrova kritika této publikace.

V dalším článku upozorňuje Jan Kopecký na špatný stav původních českých her a vyzývá k nápravě divadelníky, autory i kritiky. Kromě divadla byla v tomto čísle věnována pozornost rovněž poezii (Grossmanův článek o poezii Hrubínově a Blatného) a výtvarnému umění (Chalupecký o výstavě a tvorbě Františka Janouška). V souvislosti s Chalupického článkem jsou v tomto čísle tři celostránkové reprodukce Janouškových obrazů (čtvrtá je od Václava Bartovského).

Vztahu politiky a umění, stálému tématu nejen *Listů*, ale de facto celé tehdejší doby, je věnována stať Jana Vladislava „Poezie a politika“. Tehdejší teoretické i praktické zásahy státních mocí do oblasti umění rozvířovaly otázky o jeho postavení a funkci, o možnostech, právech a povinnostech umělců. Vladislav v souvislosti s tím tlumočí článek G. Lukáče, který ovšem zná jen z referátu Anne Forestierové v časopisu *Critique*. Lukáčsovou stěžejní myšlenkou je, že hlavním úkolem básníka je hledání a nalézání pravdy. Jakýkoli požadovaný programový optimismus tedy není na místě. S touto myšlenkou, korespondující i s názory Chalupického, se Vladislav plně ztotožňuje. Ve stati „Politika a poezie“ z roku 1993³⁷ se k této problematice Vladislav zpětně vrací a shrnuje, že možná vinou přemíry iluzí či nedostatku odvahy inteligence nedokázala v poválečném třiletí jít za pravdou do všech důsledků.

V rubrice rozmanitostí, nazvané Poznámky, se objevují dva články dotýkající se Anglie (Jiřina Hauková o setkání s anglickými spisovateli a

³⁶ Hauková, J.: Chalupického Listy 1946–1948, in *Záblesky života*, Jinočany, H+H 1996, s. 52.

³⁷ Vladislav, J.: Politika a poezie, in *Literární noviny* 4, 1993, č. 11, s. 5 a č. 12, s. 5.

Josef Nesvadba o anglických překladech českých básníků), Vladislavova kritika Burianovy knihy *Jeden ze všech*, Chalupeckého úvaha o vlivu impresionismu na dnešní výtvarné umění, zpráva o udílení Theerovy ceny a dva články redaktorů *Listů* proklamující jisté požadavky. Jan Grossman v reakci na vyhýbavou odpověď Václava Volavky na debatním večeru o fašismu v umění formuluje požadavek nezaujaté kritiky a věcného zájmu o veškerou současnou problematiku. Jindřich Chalupecký interpretuje Halasovu skladbu *A co básník*, jejíž ideová rovina souzní s Chalupeckého názory (jak je formuloval v několika statích otištěných v *Listech*). Jedná se o postavení básníka, který podle Halase (a potažmo tedy i podle Chalupeckého) při své tvorbě vychází ze skutečnosti takové, jakou ji sám vnímá a pociťuje, proto musí ve svém díle vyjadřovat nejen radost, ale i smutek, neboť lidský život obsahuje dobré i zlé.

Druhý ročník skončil již druhým číslem, poskytoval na menším prostoru než v ročníku prvním různorodější směs, věnoval se různým oblastem umění (poezie, divadlo, malířství atd.) a kultury. Ve druhém ročníku otištěné Chalupeckého a Grossmanovy stati, které se zabývaly posláním umění a vztahem kultury a politiky, byly jedním z posledních svobodných projevů, jež nepodléhaly ideologickému dogmatismu komunistické politiky, ale jako takové po únorovém převratu zapříčinily represe nejen vůči *Listům*, ale vlastně i vůči autorům samotným.

4. TŘETÍ ROČNÍK

Třetí ročník se dočkal čísla jediného, které vyšlo 21. října 1948 nákladem Václava Petra a mělo 48 stran (formát A5). V samotném závěru tohoto čísla redakce vysvětluje a komentuje celou situaci: „*Listy* vycházely nákladem Melantricha; a jestli druhý ročník přišel ke svým čtenářům se zpožděním půlročním, poněvadž národněsocialistické vedení tohoto nakladatelství se pokoušelo nedodržet smlouvy, uvádějíc, že jde o revue tendencí komunistických, nový ředitel, nastolený neblahým řízením osudu po únorovém převratu, pokud se proti všem protestům spisovatelů udržoval při své vládě, si zase umanol pokládat *Listy* za existencialistické a proto prý pro Melantrich nesnesitelné. Tak skončil druhý ročník druhým číslem; a ročník třetí, který se zde zahajuje, si musel nalézt nakladatele nového. Zato však *Listy* zůstanou tím, čím byly: časopisem svobodného a zodpovědného projevu uměleckého, filosofického a kritického. Přispěvatelé i redaktoři udělali vše, aby jej udrželi teď už ve vydávání nerušeném, byť nemohli prospět ničím více, než že se zřekli svých honorářů. Teď záleží na čtenářích, aby pomohli, aby si je předplatili a sdělili nám adresy svých přátel, kterým bychom je mohli zasílat. Jsme přesvědčeni, že *Listy* jsou potřebné a užitečné, jen je třeba, aby našly cestu k těm, pro které je píšeme a vydáváme. A v tom se tedy obracíme o pomoc ke všem, kterým se toto číslo dostane do ruky.“³⁸

Obsah prvního a zároveň posledního čísla třetího ročníku *Listů* měl obdobnou strukturu jako druhý ročník, ovšem na prostoru o dvacet stránek užším. Česká próza je zastoupena Hostovského povídkou *Poslání*, která byla plánována na pokračování, dále zde své tři básně publikoval Jiří Kolář.

Své názory na poslání umělce a umění vyjadřuje svou statí „Nové úkoly“ Jindřich Chaloupecký. Jedná se opět o vztah politiky a umění, Chaloupecký opakovaně zdůrazňuje, že nelze vyžadovat na umělci politické úkoly, neboť cílem umělce je nalezení pravdy. Pokud umění „říká člověku svým uměleckým způsobem svou uměleckou pravdu: a tato pravda nemůže být než stranická. Rozumějme: není pravdou proto, poněvadž je stranická,

³⁸ R.: Třetí ročník *Listů*, in *Listy* 3, 1948, č. 1, s. 48.

nýbrž je stranická proto, poněvadž je pravdou“.³⁹ Chalupický se tak nerozchází s komunisty v tom bodě, že by umění nemělo být stranické, ona diametrální odlišnost spočívá v pochopení a uchopení ideovosti umění. Chalupický vlastně požaduje úplnou svobodu pro umělce, ten posléze vytvoří pravdivé dílo, které bude stranické. Naopak zcela odsuzuje pojetí umělce jako sluhy politiky, dopředu plánovaná díla by vedla jen v pouhé omíláním již hotového.

Stejnému tématu je věnována i studie anglického autora Rexe Warnera „O svobodě projevu“ pocházející z roku 1945 a docházející více méně ke stejným závěrům jako předchozí stať Chalupického. Warner zobrazuje období antiky a demonstruje, jak císařství bylo schopné zajistit mír a blahobyt, ale došlo k jisté duchovní podřízenosti. Analogicky vztahuje Warner tento příklad na dnešní dobu, kdy si lidé přejí mír a dostatek. K tomu má dle Warnera dopomoci literatura, ale ne jako posluhovačka, ba přímo naopak, má být aktivní, chována státem v úctě, kritika jí má být nejen dovolena, ale má být přímo vyžadována. Politickým úkolem literatury je „nastavit zrcadlo světu, ukázat lidem, jak žijí a co znamenají jejich vlastní slova a způsoby, zkoumat vše pod sluncem, podržet tradice minulosti a propátrat budoucnost, instruovat, kritisovat, vzrušovat a vzbouzet rozkoš, tvořit a odhalovat“.⁴⁰ Warner dochází k závěru, že ke splnění takto stanoveného úkolu je zapotřebí svobody, a až tohle stát pochopí a dokáže být zároveň výkonný i sebekritický, pak čeká jej i literaturu skvělá budoucnost.

Rubrika Díla a dny se v tomto čísle týká výhradně literární kritiky, Jan Vladislav se věnuje rozboru nových románů (*Na pospas aneb Přísloví pro kočku* Ludvíka Kundery, *Boj o Venezuelu* Františka Listopada a *Kardinálská vesnice* Zdeňka Lorence) a Jan Grossman lyrice (Kolář, Pilař, Hanč). Třetím článkem je Tumlířova reakce na srovnávání Rexe Warnera s Franzem Kafkou, na Warnerových románech autor demonstruje, jak je podobnost mezi zmíněnými autory jen zdánlivá.

³⁹ Chalupický, J.: Nové úkoly, in *Listy* 3, 1948, č. 1, s. 20.

⁴⁰ Warner, R.: O svobodě projevu [1945], in *Listy* 3, 1948, č. 1, s. 32.

Rubrika Poznámky se tentokrát vměstnala na pouhé dvě stránky, kromě již zmiňovaného prohlášení redakce o minulosti i plánované budoucnosti *Listů* obsahuje jen Weilův článek věnující se vydání Goebbelsových pamětí a psychologickému popisu ministra propagandy Třetí říše.

Vzhledem k dobovým politickým změnám je vcelku logické, že toto číslo (a dá se říci, že i předchozí dvě čísla druhého ročníku) ubralo na dříve proklamované mnohohlasosti, ba právě naopak projevilo svůj vyhraněný názor ve chvíli, kdy se svobodné projevy hromadně potlačovaly.

Po ukončení vydávání časopisu *Listy* byli pracovně a společensky postiženi i autoři, kteří se na tvorbě tohoto časopisu podíleli. Jindřich Chalupecký se po roce 1949 mohl věnovat pouze průmyslovému výtvarnictví, k úvahám o soudobém výtvarném umění se vrátil až během 60. let. Posléze však opět nemohl doma publikovat, jeho práce však vycházely v zahraničí a v samizdatu.⁴¹

Spoluredaktorovi druhého a třetího ročníku Janu Grossmanovi byla v letech 1949–1956 veškerá publikační činnost zakázána. Grossman se jako dramaturg a režisér přimkl k oblastní divadelní scéně, kterou politické centrum sledovalo ledabyleji. K literatuře se mohl vrátit na krátkou dobu let 1956–1958, několik pronikavých úvah ještě otiskl v 60. letech, ale po roce 1968 přišel další publikační zákaz.⁴²

Vlna pouónorových represí zasáhla i Jana Vladislava, který se podílel na *Listech* svými úvahami o postavení a funkci umělce a umění, o krizi nového člověka a o existencialismu, dále svými kritikami dobových děl (Burian, Lorenc, Listopad, L. Kundera) a překlady z francouzštiny (Marcel, Leiris). Vladislav se později, v březnu 1968, účastnil na ustavení Kruhu nezávislých spisovatelů a o rok později byl jmenován šéfredaktorem revue *Světová literatura*. V následujících letech byl však postupně zbavován všech

⁴¹ Mimo jiné i výbor z jeho recenzí básnických sbírek a teoretických studií z let 1934–1948 nazvaný *Obhajoba umění* (samizdat 1988; později 1991, ed. J. Chalupecký, M. Červenka a V. Karfík).

⁴² Výbor Grossmanových studií a statí vyšel pod názvem *Analýzy* a obsahuje rovněž autorovu bibliografii a doslov Jiřího Holého a Terezie Pokorné (samizdat 1988; později 1991, ed. J. Holý a T. Pokorná).

funkcí i možnosti publikovat. Roku 1975 založil a po svém nuceném odchodu do emigrace (1981) řídil samizdatovou edici Kvart. V ní mimo jiné vydával i své básně, které po roce 1948 nemohly vycházet.

Možným represím „unikl“ Petr Den, vlastním jménem Ladislav Radimský, který působil po válce jako zástupce stálého delegáta Československé republiky u OSN v New Yorku, roku 1948 z této funkce vystoupil a odešel do exilu, kde v krajanských strukturách (mimo jiné i ve čtvrtletníku *Proměny*) rozvíjel svou myšlenkovou a kritickou činnost.

5. ZÁVĚR

Jaké postavení tedy zaujímaly v dobové literární struktuře „Chalupeckého“ *Listy*? Byly jednou z kulturně-uměleckých revuí, jakých se po druhé světové válce objevilo vícero. Dalo by se však říci, že díky několika svým vlastnostem stály nad ostatními dobovými časopisy. Především vyčnívaly svou koncepčností, která se nejplněji projevovala v pevné struktuře časopisu a v tematické vyhraněnosti jednotlivých čísel prvního ročníku. Páteř časopisu vytvořily programové kritické stati Jindřicha Chalupeckého a Jana Grossmana. Beletristickými texty zde byli bohatě zastoupeni členové Skupiny 42 (jejímž programovým mluvčím byl právě Chalupecký), Jiří Kolář, Ivan Blatný, Jan Hanč, Jiřina Hauková, ale i literáti jako Vladimír Holan, Egon Hostovský, Jiří Mucha, Milada Součková, Jiří Weil či posmrtně Jan Opolský nebo Richard Weiner. Kromě české produkce v *Listech* vycházely i překlady významných zahraničních autorů (Eliota, Joyce, Saroyana, Millera, Bretona a mnohých dalších). Prostřednictvím prolínání textů domácích s cizími poukazovala redakce *Listů* na možné spojitosti mezi kulturou českou a světovou (nejvíce pak ve druhém čísle, které našlo souvislosti mezi Skupinou 42, anglicky píšícími autory a francouzským surrealismem; dále například eseje Lehmana a Spendera poukázaly na fakt, že v Británii probíhaly také diskuse o vztahu politiky a umění, a to s obdobnými závěry jako u nás). Vybrané texty byly velmi přínosné zejména proto, že řada z nich nemohla v letech 1939–1945, ani po roce 1948 v Čechách vycházet.

Kromě dobové umělecké produkce tvořila součást *Listů* drobnější publicistika politického a kulturního rázu (svými články se na ní podíleli redaktori Chalupecký s Grossmanem, a dále například Jan Vladislav či Karel Bodlák). Rozebírána zde byla nejčastěji poezie, dále však i próza, výtvarné umění (zastoupené i reprodukcemi obrazů), hudba, film, divadlo či architektura. Zároveň na stránkách *Listů* probíhala řada polemik, jejichž četnost se stupňovala ve druhém a třetím ročníku.

Svým názvem i charakterem článků se *Listům* podařilo propojit umění (ať už se jednalo o texty či jejich kritiky) s filosofií (nejmarkantněji ve třetím čísle věnovaném existencialismu).

Listy prosazovaly ideu co nejširší umělecké svobody, proto se snažily dát prostor i odlišně laděným hlasům. Prostřednictvím jich chtěla redakce *Listů* poukázat na složitost situace, na její mnohovýznamovost, a postupně se dobrat „pravého“ poznání skutečnosti a pravdy, jejíž nalezení bylo podle ní úkolem umělce. S tím souvisejí i další požadavky – kritiky a nezaujatého zájmu o dobovou problematiku v celé její šíři a udržování neustálé nedůvěry v jakékoli „pravdy“. Vzhledem k těmto požadavkům logicky nemohla redakce *Listů* souhlasit s programovým optimismem a s propagandistickými úkoly umění, jak je formulovali marxisté.

V *Listech* otiskované stati se dotýkaly dobových uměleckých a politických citlivých témat a vyjadřovaly k nim svá stanoviska. Jednalo se především o vztah kultury (umění) a politiky (státní moci) a s ním úzce související úvahy o roli a funkci umění. Stanovisko redakce bylo jednoznačné, státní aparát by neměl zasahovat do oblasti umění, právě naopak by umělcům měla být umožněna naprostá volnost, aby ve svém díle odhalili skutečnou pravdu a život.

V další palčivé otázce o směřování Československa (ale i celých lidských dějin) redukované na boj socialismu s kapitalismem, prezentovaného jako boj dobra se zlem, se *Listy* shodovaly s levicovými názory a přikláněly se na stranu socialismu, což bylo po civilizační krizi předchozích let, která vyvrcholila světovou válkou, vzhledem k politickým postojům redaktorů časopisu organické.

Listy se ovšem zabíraly i krizí modernismu a krizí nového člověka (a s tím souvisejícího pravého opaku – tedy vizí šťastné budoucnosti, nového člověka a umění), s čímž souvisela i pozornost věnovaná existencialismu, kladly úkoly nastupující generaci a ohlížely se i za kulturou během nacistické okupace.

6. SEZNAM LITERATURY

A) PRAMENY:

- Den, Petr: Mene, Tekel, Ufarsin, in *Listy* 1, 1946/47, č. 1, s. 24–32.
- Eliot, Thomas Stearns: Hamlet [1919], in *Listy* 1, 1946/47, č. 4, s. 535–538.
- Eluard, Paul: Dnes, poesie..., in *Listy* 1, 1946/47, č. 2, s. 163–164.
- Grossman, Jan: Válečná generace, in *Listy* 1, 1946/47, č. 1, s. 125–131.
- Grossman, Jan: Problematika přelomu, in *Listy* 1, 1946/47, č. 2, s. 302–305.
- Grossman, Jan: Kapitoly o Jaroslavu Haškovi, in *Listy* 2, 1948, č. 1, s. 15–24.
- Grossman, Jan: Román tohoto světa, in *Listy* 2, 1948, č. 1, s. 44–47.
- Grossman, Jan: Intelektuál v rozpacích, in *Listy* 2, 1948, č. 2, s. 130–131.
- Chalupecký, Jindřich: Konec moderní doby, in *Listy* 1, 1946/47, č. 1, s. 7–23.
- Chalupecký, Jindřich: Kultura za okupace, in *Listy* 1, 1946/47, č. 1, s. 132–134.
- Chalupecký, Jindřich: Básník, charakter, politika, in *Listy* 1, 1946/47, č. 2, s. 298–302.
- Chalupecký, Jindřich: Kultura a politika, in *Listy* 1, 1946/47, č. 3, s. 468–473.
- Chalupecký, Jindřich: Popularizovaná filosofie, in *Listy* 2, 1948, č. 1, s. 37–40.
- Chalupecký, Jindřich: Nacisti mezi českými umělci, in *Listy* 2, 1948, č. 1, s. 64–65.
- Chalupecký, Jindřich: Současná filosofie a její čeští kritikové, in *Listy* 2, 1948, č. 2, s. 69–87.
- Chalupecký, Jindřich: A co básník, in *Listy* 2, 1948, č. 2, s. 131–132.
- Chalupecký, Jindřich: Nové úkoly, in *Listy* 3, 1948, č. 1, s. 16–26.
- Jakobson, Roman: Moudrost starých Čechů [1943], in *Listy* 1, 1946/47, č. 1, s. 33–50.
- Lehmann, John: Státní umění a skepticismus [1943], in *Listy* 1, 1946/47, č. 4, s. 604–610.

- Miller, Henry: Otevřený dopis surrealistům všude [1938], in *Listy* 1, 1946/47, č. 2, s. 258–272.
- Navrátil, Václav: Poznání a existence, in *Listy* 1, 1946/47, č. 3, s. 337–359.
- Patočka, Jan: Pochybnosti o existencialismu, in *Listy* 1, 1946/47, č. 3, s. 360–363.
- Rieger, Ladislav: O významu filosofie existenciální, in *Listy* 1, 1946/47, č. 3, s. 327–336.
- Spender, Stephen: Literatura a veřejné události [1942], in *Listy* 1, 1946/47, č. 4, s. 611–617.
- Vladislav, Jan: Živý, in *Listy* 1, 1946/47, č. 4, s. 620–625.
- Vladislav, Jan: Poezie a politika, in *Listy* 2, 1948, č. 2, s. 99–100 a 103–105.
- Warner, Rex: O svobodě projevu [1945], in *Listy* 3, 1948, č. 1, s. 26–34.

B) ODBORNÁ LITERATURA

- Brabec, Jiří: Úvahy, prognózy, rozpaky a východiska, in *Orientace* 1, 1966, č. 1, s. 77–82.
- Brabec, Jiří: Hledání přítomného času, in *Orientace* 1, 1966, č. 3, s. 80–86.
- Černý, Václav: Mezi Východem a Západem, in *Kritický měsíčník* 6, 1945, č. 3–5, s. 69–74.
- Černý, Václav: Zasněžení do existencialismu?, in *Kritický měsíčník* 8, 1947, č. 11–12, s. 249–251.
- Černý, Václav: *Paměti 3. 1945–1972* (Brno: Atlantis, 1992), 671 stran.
- Haman, Aleš: Václav Černý a existencialismus, in *K české literatuře 1945–1948*, ed. S. Bartůšková (Brno: Guide, 1992), s. 75–79.
- Hauková, Jiřina: Chalupeckého Listy 1946–1948, in *Záblesky života* (Jinočany: H+H, 1996), s. 50–52.
- Hejda, Zbyněk: Výstava výtvarníků Skupiny 42, in *Kritická příloha RR*, 1999, č. 14, s. 13–16.
- Chalupecký, Jindřich: Intelektuál za socialismu [1949], in *Tíha doby*, ed. J. Hauková a M. Červenka (Olomouc: Votobia, 1997), s. 10–21.
- Chalupecký, Jindřich: Umění a transcendence [1977], in *Revolver Revue*, 2001, č. 45, s. 5–23.

- Chalupecký, Jindřich: Poezie a politika [1984], in *Tíha doby*, ed. J. Hauková a M. Červenka (Olomouc: Votobia, 1997), s. 95–123.
- Jehlička, Ladislav: Chalupecký a pravice [1985], in *Křik Koruny svatováclavské*, ed. Z. Jürgensová, B. Chlíbač a A. Petruželková (Praha: Torst, 2010), s. 257–266.
- Pistorius, Jiří: „Předexistencialisté“ a civilisti, in *Kritický měsíčník* 8, 1947, č. 17–18, s. 419–421.
- Šámal, Petr; Jareš, Michal: Literární časopisy, in *Dějiny české literatury 1945–1989, díl I. (1945–1948)*, ed. P. Janoušek (Praha: Academia, 2007), s. 74–87.
- Špirit, Michael: Grossmanovo umění analýzy, in *Kritický sborník* 13, 1993, č. 2, s. 65–67.
- Špirit, Michael (ed.): Milý Chalupecký..., in *Revolver Revue*, 1995, č. 29, s. 73–110.
- Vladislav, Jan: Politika a poezie, in *Literární noviny* 4, 1993, č. 11, s. 5 a č. 12, s. 5.

7. BIBLIOGRAFIE

Ročník 1, číslo 1 (15. dubna 1946)

1

Jindřich Chaloupecký: **Konec moderní doby** / s. 7–23

[Studie o duchovní situaci v době krize modernismu, o roli a funkci umění na prahu velkého rozhodnutí, jakou cestou se mají ubírat lidské dějiny; autor zároveň reflektuje otázku poválečného Československa, zda se přiklonit k Západu, či Východu; datováno 26. 1. 1946. Knižně vyšla poprvé ve výboru *Obhajoba umění* (Praha, Československý spisovatel 1991, sam. 1988).]

2

Petr Den: **Mene, tekel, ufarsin** / s. 24–32

[Esej o tom, co je politika, jak vládnout a na čem je založen stát; autor zdůrazňuje potřebu propojení politiky s matematikou a především syntézy politiky s uměním (filosofií).]

3

Roman Jakobson: **Moudrost starých Čechů** / s. 33–50

[Studie o směřování české kultury, která podle J. specificky slučuje různorodé, protichůdné podněty, a proto autor vyznává v poválečném československém rozhodování heslo ani Západ, ani Východ; oporu nachází u našich předků z Velkomoravské říše, jejíž historii zevrubně popisuje; jedná se o úvod a první část J. knihy *Moudrost starých Čechů*, která vyšla v USA roku 1943 nákladem Československého kulturního kroužku.]

4

Milada Součková: **Mluvicí pásmo** / s. 51–72

[Experimentální báseň zachycující úzkost v době začínající druhé světové války, útočiště nachází ve slovech; poprvé vyšla roku 1939 jako soukromý tisk ve sto exemplářích, reprint tohoto vydání otisklo nakladatelství Prostor v roce 2007.]

5

František Janoušek: **Hadí krajina** / s. 73

[Reprodukce obrazu z roku 1938.]

6

František Janoušek: **Svatba deštníkáře** / s. 74

[Reprodukce obrazu z roku 1937.]

7

František Janoušek: **Žena** / s. 75

[Reprodukce obrazu z let 1940–1942.]

8

František Janoušek: **Do noci dějin** / s. 76
[Reprodukce obrazu z let 1939–1942.]

9

František Janoušek: **Těm, kteří přespávají pod mosty** / s. 77
[Reprodukce obrazu z let 1940–1942.]

10

František Janoušek: **Obraz** / s. 78
[Reprodukce obrazu z let 1940–1942.]

11

František Janoušek: **Bůh pouště** / s. 79
[Reprodukce obrazu z let 1940–1942.]

12

František Janoušek: **Obraz** / s. 80
[Reprodukce obrazu z roku 1942.]

13

František Hudeček: **Studnice mladosti** / s. 81
[Reprodukce obrazu z roku 1938.]

14

František Hudeček: **Malíř na periferii** / s. 82
[Reprodukce obrazu z roku 1940.]

15

František Hudeček: **Noční chodec** / s. 83
[Reprodukce obrazu z roku 1941.]

16

František Hudeček: **Měsíc nad městem** / s. 84
[Reprodukce obrazu z roku 1943.]

17

František Hudeček: **Tichý večer** / s. 85
[Reprodukce obrazu z roku 1944.]

18

František Hudeček: **Noční chodec** / s. 86
[Reprodukce obrazu z roku 1944.]

19

František Hudeček: **Noční chodec** / s. 87
[Reprodukce obrazu z roku 1943.]

20

František Hudeček: **Malíř** / s. 88
[Reprodukce obrazu z roku 1944.]

21

Egon Hostovský: **Přízraky** / s. 89–95
[Úryvek z knihy *Listy z vyhnanství* (Chicago, České národní sdružení v Americe 1941).]

22

Vladimír Holan: **Hadry, kosti, kůže z let 1938–1945** / s. 96–106
[Dochovaný fragment z rukopisu *Hadry, kosti, kůže z let 1938–1945*; text je koncipován jako rozhovor dvou lidí, skrze nějž autor vyobrazuje válečná utrpení, současně však vyjadřuje svůj postoj k buržoazii, měšťákům či k Rusku. Knižně vyšel až v Sebraných spisech Vladimíra Holana (9. svazek s názvem *Babyloniaca*, Praha, Odeon 1968).]

23

Emil Filla: **O kontemplaci** / s. 107–111
[Úvaha. Autor se zabývá, čím kontempace je a jak k ní dojít, je tím jediným, co člověku nelze vzít, skrze ni může být člověk sjednocen a svoboděn; text vznikl v letech 1942–1943 v Buchenwaldu. Vyšla jako součást knihy *O svobodě* (Praha, Jan Pohořelý 1947).]

24

Jiří Mucha: **Čína** / s. 112–116
[Kapitola z rukopisu Muchova válečného reportážního deníku, který vyšel v roce 1947 pod názvem *Oheň proti ohni* (Praha, Sfinx).]

25

Corrado Govoni: **Dialog anděla a mladého mrtvého** / s. 117–121
[Báseň koncipovaná jako dialog mrtvého mladíka s andělem, který jej odvádí do lepšího nebytí; datováno 20. listopadu 1944 a poprvé uveřejněno v římské revui *Mercurio* v prosinci 1944; přeložil Otto František Babler.]

26

S. Russell Mc Carthy: **Myšlenky na mír** / s. 122–123
[Báseň o nehostinnosti dnešního světa, v němž je mír jen pro mrtvé, zároveň vize lepších zítřků, až bohové zestárnou a budou laskavější; text vyšel v *The Saturday Review* roku 1945 a přeložila jej Jiřina Hauková.]

27

Frances Frost: **Těm, kteří dělají mír** / s. 124
[Báseň tematizující tezi, že mír je záležitostí poctivosti národů a nemá co do činění s láskou; originál vyšel v roce 1945 v *The Saturday Review* a přeložila jej Jiřina Hauková.]

28

Jan Grossman: **Válečná generace** / s. 125–131

[Stať zamýšlející se nad kulturní generací, která je specifická tím, že pro ni válka znamená počátek, žije v nejistotě, nemá kritická měřítká, ergo nejsou známy ani její možnosti, její členové nemají společný ideový základ, ale je u nich přítomné politické uvědomování, čerpají z Východu i ze Západu.]

KRONIKA

29

Jindřich Chalupecký: **Kultura za okupace** / s. 132–134

[Polemika s názory K. Teigeho (v katalogu k výstavě malířky Toyen konané 27. 11. – 30. 12. 1945) a E. F. Buriana (ve 12. čísle *Kulturní politiky*) na veřejné vystupování za války. Podle Ch. není každý kolaborantem, je třeba rozlišovat a ocenit ty, kteří dokázali uhájít v uměleckém díle poslední možnost svobodného výrazu. Těžké je soudit mladou generaci, jež v této době publikovala své prvotiny.]

30

Karel Bodlák: **Dnešní situace české poezie** / s. 134–152

[Rozbor současného stavu českého básnictví, zamyšlení se nad rolí umění, jeho funkcemi a jeho budoucností. Následuje analýza konkrétních básnických sbírek Fráni Šrámka *Rány, růže*, Petra Kříčky *Světlý oblak*, Josefa Hory *Zápisky z nemoci*, Františka Halase *Torso naděje a Barikáda*, Jaroslava Seiferta *Přilba hlíny*, Františka Hrubína *Chléb s ocelí a Jobova noc*, Vítězslava Nezvala *Historický obraz*, Vladimíra Holana *Cesta mraku, Dík Sovětskému svazu a Panychida*. Pokračování textu č. 68.]

31

Václav Holzkecht: **Válečná kapitola české hudby** / s. 153–155

[Článek o reakcích české hudby na válečné události. Podle H. hudba na rozdíl od literatury reaguje okamžitě a s konečnou platností a zůstala čistá, to jest nesouhlasila s okupanty.]

32

Jiří Weiss: **Válečná kapitola světové kinematografie** / s. 155–159

[Článek o proměnách kinematografie britské, která se za války posunula od mezinárodní anarchie k realismu a dokumentárnosti, a sovětské, právě naopak se posunuvší od realismu k patosu. W. dále komentuje válkou příliš nedotčenou americkou kinematografií, která až na pár výjimek produkuje líbivě a technicky dobře provedené, ale myšlenkově chudé filmy.]

Ročník 1, číslo 2 (15. června 1946)

33

Paul Eluard: **Dnes, poezie...** / s. 163–164

[Poznámky o básníkovi a poezii. Tento příspěvek vznikl z E. přednášky v Praze (1946); přeložil jej Adolf Kroupa.]

34

Louis Aragon: **Předmluva k moderní mytologii – Pařížský venkovan** / s. 165–176 a 193–197

[Úvod, část první prózy a úryvky druhé prózy z knihy *Le Paysan de Paris* (1926); přeložila Věra Smetanová. Knižně vyšla jako celek česky až roku 1964 (Praha, SNKLU).]

35

Jindřich Štyrský: **Z cyklu Pařížské odpoledne** / s. 177

[Reprodukce fotografie.]

36

Jindřich Štyrský: **Z cyklu Stěhovací kabinet** / s. 178

[Reprodukce fotografie.]

37

Jindřich Štyrský: **Fotografie 1934** / s. 179

[Reprodukce fotografie.]

38

Jindřich Štyrský: **Fotografie 1935** / s. 180

[Reprodukce fotografie.]

39

Jindřich Štyrský: **Fotografie 1934** / s. 181

[Reprodukce fotografie.]

40

Jindřich Štyrský: **Fotografie 1934** / s. 182

[Reprodukce fotografie.]

41

Jiří Sever: **Z cyklu Southern District, 1943** / s. 183

[Reprodukce fotografie.]

42

Jiří Sever: **Z cyklu Southern District, 1943** / s. 184

[Reprodukce fotografie.]

43

Jiří Sever: **Z cyklu Pátrání zůstalo bezvýsledné, 1941–42** / s. 185

[Reprodukce fotografie.]

44

Jiří Sever: **Z cyklu Maskovaná Lucie a jiná setkání, 1940–41** / s. 186

[Reprodukce fotografie.]

45

Jiří Sever: **Z cyklu Maskovaná Lucie a jiná setkání, 1940–41** / s. 187

[Reprodukce fotografie.]

46

Jiří Sever: **Z cyklu Maskovaná Lucie a jiná setkání, 1940–41** / s. 188

[Reprodukce fotografie.]

47

Jiří Sever: **Z cyklu Maskovaná Lucie a jiná setkání, 1940–41** / s. 189

[Reprodukce fotografie.]

48

Jiří Sever: **Z cyklu Pátrání zůstalo bezvýsledné, 1941–42** / s. 190

[Reprodukce fotografie.]

49

Jiří Sever: **Z cyklu Maskovaná Lucie a jiná setkání, 1940–41** / s. 191

[Reprodukce fotografie.]

50

Jiří Sever: **Z cyklu Hádáno z karet, 1941–42** / s. 192

[Reprodukce fotografie.]

51

Jiří Kolář: **Dny** / s. 198–204

[Osm básní nadepsaných vždy datem. Roku 1948 vyšly spolu s dalšími ve sbírce *Dny v roce* (Praha, F. Borový).]

52

André Breton: **Noc slunečnice** / s. 205–217

[Text sebeanalyticky popisující vlastní niterné stavy, rozebírá vlastní básně; poprvé vyšel v revui *Minotaure* roku 1935. Přeložila Marie Bieblová.]

53

Ivan Blatný: **Terrestris** / s. 218–223

[Báseň o čarodějnici Terrestris, která v sobě slučuje krásu i ošklivost; roku 1947 vyšla ve sbírce *Hledání přítomného času* (Praha, Mladá fronta).]

54

Léon-Paul Fargue: **Droga** / s. 224–228

[Ukázka z knihy *Espaces* (1929). Popis vlastních duševních stavů a nutkání k činům. Přeložil Adolf Kroupa. Roku 1981 ji Kroupa zařadil do výboru

z autorovy poezie, ten však vyšel až roku 2002 pod názvem *Prostory* (Praha, Paseka).]

55

Robert Desnos: **V půli cesty** / s. 229–230

[Báseň o chvíli, kdy člověk dosáhne přesného středu života, a různorodých výjevech, které lze v tomto zlomku vteřiny zahlédnout; pochází z roku 1934. Přeložil Adolf Kroupa. Roku 1984 vyšla ve výboru z autorovy poezie *Prostory spánku* (Praha, Odeon).]

56

T. S. Eliot: **Podobizna dámy** / s. 231–234

[Úryvek z první E. básnické knihy *Prufrock and Other Observations* (1917); pojednává o přátelském vztahu s dívkou. Přeložila Jiřina Hauková.]

57

Conrad Aiken: **Náhodná setkání – Podobizna dívky** / s. 235–236

[Dvě básně tematizující motivy lásky a přírody. Přeložila Jiřina Hauková.]

58

William Saroyan: **Odvážný mladý muž na létajícím hrazdě** / s. 237–244

[Tři texty: Předmluvy k prvnímu a druhému vydání stejnojmenného povídkového souboru, v nichž popisuje autor genezi svého díla a dává rady začínajícím spisovatelům, a povídka Aspirin je členem N. R. A., která tematizuje motiv opuštěnosti ve velkoměstě a motiv smrti. Přeložila Milada Součková. Knižně vyšla jako celek česky roku 1958 (Praha, Československý spisovatel).]

59

Jan Hanč: **9 dopoledne – Svítání v Holešovicích – Okolo Apolináře – Dva – 43 – Události – Hledači něhy – Epištola nikomu** / s. 245–251

[Básně o smutku, osamělosti a všednosti. V roce 1948 vyšly ve sbírce *Události* (Praha, nákladem Literárního odboru Umělecké besedy).]

60

Henry Miller: **Černé jaro** / s. 252–257

[Úvod druhé M. knihy *The Black Spring* (1936). Vzpomínky pohřbeného desetiletého chlapce na to, co prožil. Přeložil Josef Pelouch. Knižně vyšla jako celek česky až roku 1995 (Olomouc, Votobia).]

61

Henry Miller: **Otevřený dopis surrealismům všude** / s. 258–272

[Esej, v níž autor vyjadřuje své názory na současný stav světa, vyhlašuje požadavky individuality a anarchismu, aktivity a bezprostřednosti, předpokládá nevyhnutelný konec Evropy, který urychluje surrealismus a po němž vyroste od kořenů nový život; publikovaná původně v revui *Volontés* a později v knize *Max and the white Phagocytes* (1938). Přeložil K. G. Knižně vyšla česky roku 2010 v překladu Ondřeje Skovajsy ve výboru *Eseje* (Praha, Dauphin).]

62

Jiřina Hauková: **Variace na život – Druhá variace na život – Třetí – Čtvrtá** / s. 273–279

[Čtyři básně tematizující motivy všednosti, melancholie, smutku a odcizení; v roce 1946 vyšly ve sbírce *Cizí pokoj* (Praha, Symposion).]

63

Anais Nin: **Djuna** / s. 280–282

[Úryvek povídky o lásce dívky a spisovatele, který chce zničit svět a vytvořit jej nový a krásný; z knihy *The Winter of Artifice* (1939). Přeložila Jiřina Hauková. Knižně vyšla jako celek česky (*Lstivá zima*) roku 1946 (Praha, Pamir).]

64

Adelaide Crapsay: **Pětiverší** / s. 283–285

[Devět pětiveršových básní psaných vesměs krátkým volným veršem; vyšly až posmrtně (1878–1914) roku 1922 (*Verse*). Přeložila Jiřina Hauková.]

65

O. W. Milosz: **Záříjová symfonie – Nekonečná symfonie – H – Listopadová symfonie – Povož stanuvší uprostřed noci** / s. 286–297

[Pět básní, v nichž se opakují motivy mládí a stáří, osamělosti a lásky, strachu a smrti. Přeložil Jaroslav Janík. Tři z nich (Záříjová symfonie, H, Povož stanuvší uprostřed noci) vyšly v překladu Ivana Slavíka ve výboru *Divoký sad vzpomínek* (Praha, Mladá fronta 1975).]

KRONIKA

66

Jindřich Chalupecký: **Básník, charakter, politika** / s. 298–302

[Článek odsuzující autory publikující v druhorepublikovém časopisu *Obnova* (Zahradníček, Čep, Durych, Kostohryz, Renč) za požadavek domácího fašismu, který sice později označili za omyl, ale podle Ch. se nikdy nezastyděli a radši by je již na české kulturní scéně neviděl. Na pozadí tohoto příkladu je zde rovněž rozvíjena myšlenka, že v zájmu ochrany společnosti můžeme soudit činy umělců.]

67

Jan Grossman: **Problematika přelomu** / s. 302–305

[Rozbor románu *Sedmkrát v hlavní úloze* od Egona Hostovského, který podle G. představuje úhrnný obraz rozkladného procesu moderní doby. Tímto proudem analytického umění vede cesta k nové stabilitě a tvořivosti.]

68

Karel Bodlák: **Situace české poezie** / s. 305–317

[Pokračování článku z předchozího čísla (č. 30) recenzujícího básnické sbírky Vladimíra Vokolka *Národ na dlažbě*, Kamila Bednáře *Praha pod křídly války*, Víta Obrtela *Železné opánky*, Ivana Blatného *Tento večer*,

Jiřího Koláře *Sedm kantát a Limb*, Jana Tomeše *Klubko Ariadnino a Za...*, Michala Sedloně *Silice*, Vlastimila Školaudyho *Žáry*, Ladislava Fikara *Samotín*, Oldřicha Kryštofka *Hranice*, Františka Listopada *Sláva uřknutí*. B. dochází k závěru, že neexistuje jednotící rys mladé generace, ale probíhá spíše pomalý vývoj, v němž vyniká několik zjevů eminentní úrovně.]

69

Jindřich Chalupecký: **Výstavy cizího umění** / s. 318–320

[Zpráva o probíhajících výstavách španělských a britských malířů; obsahuje zároveň ostrou kritiku Picassova pozdního díla a srovnání španělského neofauvismu se surrealismem a s českou produkcí.]

Ročník 1, číslo 3 (15. února 1947)

70

R.: **Předmluva** / s. 323–326

[Úvodní slovo k číslu věnovanému existencialismu, shrnuje myšlenky tohoto filosofického zaměření, jeho význam a východiska. Cílem je přinést původní texty, aby se s nimi čtenáři mohli seznámit a studovat jejich pomocí existencialismus.]

71

Ladislav Rieger: **O významu filosofie existenciální** / s. 327–336

[Studie popisující nejen vývoj existencialismu na ose Kierkegaard, Heidegger, Jaspers, ale i vývoj filosofického myšlení od dob středověku až po současnost. Existencialismu podle R. chybí potřebné třídní uvědomění a uhýbá před dnešním velkým úkolem člověka vybudovat nový lepší svět. Ve vytlačování kapitalistického řádu socialistickým vidí odklon od subjektivismu a egoismu ve prospěch antropocentrického komunismu (či jinak řečeno socialistického humanismu).]

72

Václav Navrátil: **Poznání a existence** / s. 337–359

[Studie pohlížející na existencialismus filosoficky, ne sociálně či kulturně; definuje existencialismus a existenci jako pojem, konfrontuje tuto filosofii s transcendentalismem a ontologií. Roku 2003 vyšla v knize *O smutku, lásce a jiných věcech* (Praha, Torst).]

73

Jan Patočka: **Pochybnosti o existencialismu** / s. 360–363

[Studie oceňující přínos existencialismu v tom, že vyjadřuje formu filosofického protestu proti pojetí člověka jako pouhé součásti přírody. Vytýká však této filosofii její zatíženost paradoxy, které si žádají objasnění. Patočka tu z pozice fenomenologa napadá zejména Sartrovo pojetí vědomí (proti subjektivnímu staví P. objektivní) a tvrzení, že existence předchází esenci. Roku 2008 vyšla v 6. svazku (*Fenomenologické spisy I*) Sebraných spisů Jana Patočky (Praha, Oikoymenh).]

74

Lev Šestov: **Potestas clavium** / s. 364–376

[Několik úvah o pravdě a její relativnosti, o poezii a filosofii, o spravedlnosti, o nepoznatelném poslání lidstva, o dogmaticích a skeptických, o materialismu či o stoické filosofii; pocházejí z knihy *Potestas clavium* (1923). Přeložil Sergej Machonin.]

75

Martin Heidegger: **Co je metafyzika** / s. 377–386

[Úvaha vyjevující metafyziku tím, že nejprve rozvíjí metafyzické tázání, poté si vypracuje otázku: co je nic, a následně si odpoví: nic je v úzkosti zároveň se jsouncem v celku. Filosofie jen uvádí do chodu metafyziku a

základní otázkou metafyziky je, proč je vůbec jsoucno a nikoli spíše nic. Tento text H. přednesl jako nástupní rektorskou řeč na univerzitě ve Freiburgu roku 1929. Přeložili Bedřich Baumann a Jindřich Chaloupecký. Knižně vyšla pod stejnojmenným názvem roku 1993 v překladu Ivana Chvatíka (Praha, ISE, sam. 1984 v Oxfordu.)]

76

Karl Jaspers: **Skutečnost** / s. 387–401

[Filosofická úvaha o skutečnu, poznání, transcendenci, filosofii a náboženství. Konečná otázka filosofování zůstává otázkou po skutečnosti, filosofie nám však nenabízí jedinou pravou skutečnost, je totiž jen cestou, která ukazuje, jak se skrze pravdu ke skutečnosti přiblížit. Filosofii J. srovnává s náboženstvím, v němž právě naopak skutečnost promluvila a my ji chápeme v mýtu a ve zjevení. Tento text je poslední ze tří přednášek, vydaných pod názvem *Existenzphilosophie* (1938). Přeložili Jiří Navrátil a Jindřich Chaloupecký.]

77

Franz Kafka: **Zpráva pro akademii** / s. 402–406

[Povídka koncipovaná jako vyprávění opice, která se v zajetí naučila lidským způsobům, aby našla ze své bezvýchodné situace východisko; pochází z knihy *Landarzt* (1919). Přeložil Karel Projza. Knižně vyšla česky v souboru *Povídky* (Praha, SNKLU 1964).]

78

Franz Kafka: **Nový advokát** / s. 406–407

[Povídka o novém advokátu, doktoru Bucephalovi, jehož klid a listování knihami pod lampou je konfrontováno se starými časy Alexandera Velikého a válkami; z knihy *Landarzt* (1919). Přeložil Karel Projza. Knižně vyšla česky v souboru *Povídky* (Praha, SNKLU 1964).]

79

Franz Kafka: **Na galerii** / s. 407

[Povídka o jízdě krasojedkyně pozorované divákem z galerie; z knihy *Landarzt* (1919). Přeložil Karel Projza. Knižně vyšla česky v souboru *Povídky* (Praha, SNKLU 1964).]

80

Franz Kafka: **Starý list** / s. 408–409

[Povídka koncipovaná jako vyprávění ševce, jehož město obsadili vše si beroucí nomádi, císař je zavřen ve svém paláci a nikdo neví, co bude dále; z knihy *Landarzt* (1919). Přeložil Karel Projza. Knižně vyšla česky v souboru *Povídky* (Praha, SNKLU 1964).]

81

Franz Kafka: **Šakali a Arabové** / s. 409–411

[Povídka o Severanovi v Arabském světě, po němž chtějí šakalové, aby zabil nůžkami všechny Araby. Přišedší Arab však šakaly odežene, hodí jim

zdechlinu a šlehne je bičem; z knihy *Landarzt* (1919). Přeložil Karel Projza. Knižně vyšla česky v souboru *Povídky* (Praha, SNKLU 1964).]

82

Franz Kafka: **Šaty** / s. 411

[Krátká povídka o dámských šatech; z knihy *Betrachtung* (1913). Přeložil Karel Projza. Knižně vyšla česky v souboru *Povídky* (Praha, SNKLU 1964).]

83

Franz Kafka: **Na rozmyšlenou pánskému jezdcí** / s. 411

[Úvaha o tom, že být v závodě první není úplně taková výhra; z knihy *Betrachtung* (1913). Přeložil Karel Projza. Knižně vyšla česky v souboru *Povídky* (Praha, SNKLU 1964).]

84

Franz Kafka: **Císařské poselství** / s. 412

[Povídka o nekonečném putování a prodírání se císařského posla se zprávou; z knihy *Landarzt* (1919). Přeložil Karel Projza. Knižně vyšla česky v souboru *Povídky* (Praha, SNKLU 1964).]

85

Franz Kafka: **Stromy** / s. 412

[Kratičká povídka o zdánlivosti; z knihy *Betrachtung* (1913). Přeložil Karel Projza. Knižně vyšla česky v souboru *Povídky* (Praha, SNKLU 1964).]

86

Gabriel Marcel: **O svobodě** / s. 413–418

[Filosofická úvaha. Kritika soudobé společnosti za to, že se svobodou zachází jako s majetkem; svobodu nezachráníme bez hodnot, které jsou nad námi. Zároveň stanovuje úkolem existencialismu znovuoostavení jednoty ducha a života, které hrozí rozpad ve prospěch idealismu či biologismu. Tento text tvoří závěr přednášky nazvané Bytí, hodnota, svoboda, kterou M. přednesl v Bruselu 12. 2. 1945. Přeložil Jan Vladislav.]

87

Jean-Paul Sartre: **Existencialismus je humanismem** / s. 419–433

[Filosofická esej definující základní myšlenky existencialismu a reagující na námitky oponentů. Tento text byl přednesen roku 1945 a vydán, se záznamem debaty, která přednášku následovala, roku 1946. Přeložili Zdeněk Lorenc a Jindřich Chalupecký. Knižně vyšla česky roku 2004 pod názvem *Existencialismus a humanismus* (Praha, Vyšehrad).]

88

Jean-Paul Sartre: **Intimita** / s. 433–450

[Novela o ženě opouštějící svého manžela a utíkající k milenci; jsou zde tematizovány motivy sexu bez lásky a čisté lásky bez sexu; pochází ze souboru *Le Mur* (1939). Přeložil Zdeněk Lorenc. Povídkový soubor *Zed'* vyšel knižně roku 1965 (Praha, SNKLU). Dokončení č. 114.]

89

Albert Camus: **Mýtus o Sisyfovi** / s. 451–453

[Výňatek ze stejnojmenné knihy esejů (1942). Úvaha o Sisyfovi je zobecněna na celé lidstvo, není osudu, který by nebylo možné překonat pohrdáním. Sisyfovi jeho osud patří a my se musíme domnívat, že je šťastný. Přeložil Jaroslav Janík. Knižně vyšel česky jako celek roku 1995 (Praha, Svoboda).]

90

Albert Camus: **Naděje a absurdnost v díle Franze Kafky** / s. 453–459

[Esej o díle Franze Kafky, velkou pozornost věnuje C. především románům *Proces* a *Zámek*, velikost Kafky spatřuje v nalezení pevného bodu, kde se světy logičnosti a absurdity spojují ve své největší nesouměřitelnosti; pochází z knihy *Le Mythe de Sisyphe* (1942). Přeložil Jaroslav Janík. Knižně vyšel česky jako celek roku 1995 (Praha, Svoboda).]

91

Jindřich Chaloupecký: **Poznámka o Cézannovi** / s. 460–463

[Esej o problematice vztahu tématu a obrazu, respektive míry účasti tématu v obraze; datováno 1943.]

92

Jean Wahl: **O existenci** / s. 464–467

[Filosofická esej snažící se definovat a vymezit pojem existence, v závěru však přiznává, že odpovědi na otázku existence jsou málo uspokojivé a neodpovídají pocitu existence, protože ten žije plně jen tehdy, je-li skryt; pochází z díla *Existence humaine et transcendence* (1944). Přeložil Bedřich Bauman.]

KRONIKA

93

Jindřich Chaloupecký: **Kultura a politika** / s. 468–473

[Článek zamýšlející se ve světle zákroku proti sovětským spisovatelům nad zasahováním politiky, respektive socialismu, do umění a kultury. Je otázkou, zda účel může světit prostředky, aby totiž nakonec zvolená cesta nepoškodila cíl. Knižně vyšel ve výboru *Obhajoba umění* (Praha, Československý spisovatel 1991, sam. 1988).]

94

Ludvík Kundera: **Slovenští nadrealisté** / s. 473–479

[Článek mapující vývoj surrealismu na Slovensku, jeho předchůdce, rozkvět za druhé světové války a současný stav; blíže se věnuje sbírce Rudolfa Fabryho *Já je niekto iný*.]

Ročník 1, číslo 4 (1. června 1947)

95

Jan Opolský: **Chvíle stvoření – V mrtvinách... – V koupeli – Konfirmace – Uprchlík – Můry – Mlýny – Aeronaut** / s. 483–487

[Básně tematizující motivy smrti, umírání a rozkladu; pocházejí ze sbírky *Klekání* (1900), báseň *V mrtvinách...* ze sbírky *Svět smutných* (1899).]

96

Richard Weiner: **Mrtvá ruka – Rudolstadt – Ahasver** / s. 488–497

[Tři básně: v první je lyrický subjekt pohroužen v myšlenkách a vzpomínkách, kolem něj pobíhá jeho mrtvá ruka, děsí ho a ve chvíli, kdy ji praští kladivem, ho začne bolet; datováno 30. 8. 1911, Allach. Druhá je koncipovaná jako dialog dvou gymnazistů, kteří spáchali společnou sebevraždu; datováno 22. 10. 1911, Mnichov. Poslední je o putování věčného žida Ahasvera; datováno 30. 8. 1912. Všechny pocházejí z autorovy pozůstalosti.]

97

Michel Leiris: **Věk dospělosti** / s. 498–503

[Vyprávění složené z popisů svého těla, života, návyků, ale i ze vzpomínek a myšlenek; pochází z knihy *L'Age d'Homme* (1939). Přeložil Jan Vladislav. Knižně vyšla česky jako celek roku 1994 (Praha, Torst).]

98

Georges Ribémont-Dessaignes: **Ecce homo** / s. 504–508

[Tři básně (*Předehra počátků*, *Přítomnost nepřítomnosti*, *Vyznání zrcadlu*) ze sbírky *Ecce homo* (1945). Přeložil Adolf Kroupa.]

99

Georges Bataille: **Přátelství** / s. 509–523

[Text koncipovaný jako volný sled myšlenek, vizí a snů o osamělosti, lásce, extázi a mnohém dalším; datováno září 1939 – březen 1940; pochází z knihy *Le Coupable* (1944). Přeložila Věra Smetanová.]

100

Georges Bataille: **Fragment o pocitu viny** / s. 523–526

[Úvaha o vině a činech. Člověk je vinen, neboť se staví proti přírodě, jediným způsobem jak dosáhnout neviny je pevně se utvrdit ve zločinu; pochází z knihy *Le Coupable* (1944). Přeložila Věra Smetanová.]

101

Jacques Prévert: **Snídaně – Lenocho – Tím hůř – Praní prádla** / s. 527–532

[Básně o všedních věcech (pití kávy, kouření cigarety, zkoušení u tabule nebo praní prádla), avšak s hořkým koncem; pocházejí ze sbírky *Paroles* (1945), báseň *Tím hůř* z revue *Messages* (1944). Přeložil Adolf Kroupa. Knižně vyšly ve výboru *Jen tak* roku 1958 (Praha, SNKLU).]

102

Ivan Jelínek a Jiří Mucha: **Anglický esej** / s. 533–534

[Předmluva k následujícímu bloku esejí pocházejících z časopisu *New Writing* redigovaného Johnem Lehmannem. Důvodem otištění těchto esejí je snaha osvětlit československým čtenářům, o co byl v Británii za války zájem.]

103

T. S. Eliot: **Hamlet** / s. 535–538

[Esej o kritice děl. Podle E. nelze dílo jako takové vyložit, lze nad ním pouze vynést soud podle stávajícího názoru a ve srovnání s jinou uměleckou tvorbou. E. dále poukazuje na nedokonalosti Shakespearova *Hamleta*, který je výsledkem úsilí několika autorů, kteří vždy upravili hru svého předchůdce. Síla S. *Hamleta* spočívá v určitém druhu zbarvení. Přeložil Jiří Mucha. Vyšla též ve výboru autorových esejí *O básnictví a básnících* v překladu Martina Hilského (Praha, Odeon 1991).]

104

Edwin Muir: **Laurence Sterne** / s. 539–543

[Esej zabývající se stavbou děl Laurence Sterna, zejména pak jeho nejznámějším – *Tristramem Shandym*. Sílu Sterna vidí M. v čistotě jeho stylu a právě v důmyslné stavbě. Přeložil Jiří Mucha.]

105

Rex Warner: **Používání alegorie** / s. 544–550

[Esej pojednávající o alegorii u Platona, Bunyana, Swifta, Dickense, Dostojevského a Kafky. Zároveň porovnává a uvádí do vzájemného vztahu alegorii a symbol. Odsuzuje rovněž realistickou kritiku. Přeložila Milada Lesná-Krausová.]

106

L. A. G. Strong: **Tři duchové a Štěpán Dedalus** / s. 551–561

[Esej o *Odysseovi* Jamese Joyce a vlivu Shakespeara, Swifta a Blakea na toto dílo. Přeložil Ivan Jelínek.]

107

Henry Reed: **Poezie Edith Sitwellové** / s. 562–574

[Esej rozebírající dílo anglické básnířky, konfrontující ji s T. S. Eliotem a poukazující na vliv Rimbauda na její poezii; obsahuje několik ukázek básní v českém překladu i v originále. Přeložil Ivan Jelínek, verše Jiřina Hauková.]

108

Demetrios Capetanakis: **Poznámky o několika současných spisovatelích** / s. 575–585

[Esej o skupině literátů kolem časopisu *New Writing* publikující ve 30. letech 20. století (Spender, Lewis, Lehmann a další). Chtěli svou tvorbou změnit svět k lepšímu, sami vidí, že selhali, ale odhalili děsivou propast,

kteřá dodává lidskému bytí hloubky. Přeložil Jiří Mucha, verše Jiřina Hauková.]

109

John Lehmann: **Virginia Woolfová** / s. 586–592

[Esej o díle anglické spisovatelky, jejím životě a jeho nešťastném konci. Přeložila Milada Lesná-Krausová.]

110

William Plomer: **Úvodem k E. M. Forsterovi** / s. 593–595

[Esej stanovující si cíl vzbudit zájem o tohoto autora, z pěti románů se věnuje blíže dvěma, které P. považuje za nejlepší (*Howards End*, *A Passage to India*). Dále jsou zde uvedeny některé Forsterovy myšlenky, spisek esejů a příležitostných článků *What I Believe* a pár poznámek o F. jako o člověku. Přeložil Zdeněk Lederer.]

111

Walter Allen: **Romány Grahama Greena** / s. 596–603

[Esej vytykající a rozebírající jednotlivé znaky Greenova umění, zároveň uvádí rozdíly mezi ranou a pozdější tvorbou a blíže se věnuje románům *The Man Within*, *Brighton Rock* a *The Power and The Glory*. Přeložil Zdeněk Lederer.]

112

John Lehmann: **Státní umění a skepticismus** / s. 604–610

[Esej vyjadřující autorův názor na společenskou funkci literatury. Je zde kritizován současný stav umění v Rusku, kde vládne konformita a spoutaný tvůrčí duch, L. v tom vidí jen přechodné stadium a věří do budoucna ve více svobody; pochází z roku 1943. Přeložil Zdeněk Lederer.]

113

Stephen Spender: **Literatura a veřejné události** / s. 611–617

[Esej reagující na Muirův článek Přírodní člověk a politický člověk, v němž je odsouzena političnost literatury. S. to však nechápe jako degradaci estetiky, důležité je zrcadlit pravdu a té docílíme syntézou skutečností vnějších a vnitřních lidských problémů. Přeložila Milada Lesná-Krausová.]

114

Jean-Paul Sartre: **Intimita** / s. 618–619

[Chybějící závěr novely z minulého čísla *Listů* (č. 88), kde byl nedopatřením otištěn neúplný. Přeložila Věra Smetanová.]

KRONIKA

115

Jan Vladislav: **Živý** / s. 620–625

[Článek o Rimbaudovi vysvětlující protichůdnost literatury o něm tím, že jeho život a dílo patří k sobě, jsou obrazem zápasu moderního člověka.]

Právě duchovní dílo R. života je největším dílem, které nám zanechal, byl jedním z prvních bojovníků krize nového člověka.]

116

Karel Bodlák: **Tři knihy poezie** / s. 626–631

[Recenze sbírek Josefa Hory *Proud*, Viléma Závady *Povstání z mrtvých*, Josefa Kainara *Nové mýty*.]

117

Jindřich Chalupecký: **Pro Alše a proti němu** / s. 631–633

[Článek reagující na obhajobu Miroslava Míčka (*Kytice* č. 6/1947) proti Ch. kritice (*Lidová kultura* č. 3/1947) Míčkovy knihy *Malíř svého lidu*. Ch. se snaží přiblížit své a M. pojetí Alše a důvody, proč se nemůžou shodnout.]

Ročník 2, číslo 1 (14. ledna 1948)

118

Vladimír Holan: **Z lyriky** / s. 3–7

[Básně tematizující motivy času, věčnosti, úpadku, rozkladu, smrti a lásky. Svět Minkowskiho, Očekávání, Milenci, Setkání, Na samé ráno, Když chlapec, Stavby pro věčnost, Úsměvy, I to, Pohled, Takový. Roku 1964 vyšly ve sbírce *Na postupu* (Praha, Československý spisovatel).]

119

Jiří Weil: **Vězeň Chillonský** / s. 7–11

[Povídka koncipovaná jako dialog vypravěče, nafoukaného Američana, Holanďana, jenž byl za války v koncentračním táboře, a švýcarského hodináře. Na lavičce u Chillonského zámku se baví o Byronovi, o svobodě, o koncentračních táborech, o hodinářství, o jódlování, o pití, o Řecích, Angličanech a Němcích. Knižně vyšla pod stejnojmenným názvem roku 1957 (Praha, Československý spisovatel).]

120

Henry Reed: **Antigoné** / s. 12–14

[Báseň koncipovaná jako dialog dvojice, z níž jeden pokládá otázky a druhý hovoří o svých pocitech, o činu Antigonině a o tomto světě. Přeložil Ivan Jelínek.]

121

Jan Grossman: **Kapitoly o Jaroslavu Haškovi** / s. 15–24

[Studie upozorňující na výjimečné postavení *Švejka* v kontextu české literatury a na fakt, že vybědá z ideologické přetížnosti literatury. Rozborem Haškova díla dochází k ocenění jeho schopnosti zesměšňovat skutečnost tím, že ji dohání do absurdna. Knižně vyšla ve výboru *Analýzy* (Praha, Československý spisovatel 1991, sam. 1988).]

DÍLA A DNY

122

Petr Den: **Univerzita** / s. 25–28

[Úvaha o poslání univerzity. Místo soustředění se na výchovu odborníků by měla studenty vést k všeobecnému vzdělání, měla by udržovat a předávat kulturu, měla by se starat o potřebu nesmrtelnosti, neměla by nikomu stranit, jen Pravdě. Univerzita přestala být vedoucím činitelem v lidských dějinách, předala své vedení světu novinám, rádiu, filmu. Článek končí výzvou k pozvednutí Pražské univerzity a k zakládání univerzit nových s důrazem na všeobecné vzdělání.]

123

Ladislav Rieger: **Filosofie Henri Lefebvra** / s. 29–37

[Článek shrnující obsah a hlavní myšlenky Lefebvrových knih *L'Existencialisme* (1946).]

124

Jindřich Chaloupecký: **Popularizovaná filosofie** / s. 37–40

[Článek reagující na knihu Arnošta Kolmana *Přednášky o základech vědecké filosofie*. Na ukázkách z této publikace Ch. demonstruje škodlivost popularizace, pokud překročí určité meze. Nelze totiž to, co je ve skutečnosti složité a plné problémů, ukázat jako prosté a jednoduché.]

125

Karel Bodlák: **Poezie Vladimíra Holana** / s. 40–44

[Studie poukazující prostřednictvím sbírky *Rudoarmějci* na proces formálního oprostění Holanova verše, jeho přiblížení se (šíří, tempem, dikcí) próze.]

126

Jan Grossman: **Román tohoto světa** / s. 44–47

[Studie zabývající se v emigraci psanými romány (*Sedmkrát v hlavní úloze a Cizinec hledá byt*) Egona Hostovského. G. zde píše také o ideovosti umění, což je pro něj schopnost jasně a s maximální objektivitou změřit celý rozsah a šíří soudobé problematiky. Právě Hostovský podle G. nejpřesněji a nejnaléhavěji vyslovuje naši současnou problematiku. Knižně vyšla ve výboru *Analýzy* (Praha, Československý spisovatel 1991, sam. 1988).]

127

Jan Vladislav: **Cesty do hlubin člověka** / s. 48–53

[Filosofická úvaha o existencialismu. Tato filosofie nezpřesňuje a neprohlubuje obraz dnešního člověka, neboť se spokojuje s naivním psychologismem. Za výjimku považuje V. Alberta Camuse a věnuje mu v článku větší pozornost.]

128

Jindřich Chaloupecký: **Špála** / s. 53–56

[Článek popisující vývoj tohoto malíře a řadí jej do generace, která se obětovala velkému úkolu, dovršila obrozenecké snahy a postavila pevné základy českému výtvarnému umění.]

129

Václav Špála: **Řina** / s. 57

[Reprodukce obrazu z roku 1907.]

130

Václav Špála: **Sázava u Poříčí** / s. 58

[Reprodukce obrazu z roku 1922.]

131

Václav Špála: **Na podzim** / s. 59

[Reprodukce obrazu z roku 1924.]

132

Václav Špála: **Mlýn na Otavě** / s. 60
[Reprodukce obrazu z roku 1929.]

POZNÁMKY

133

Redakce nesouhlasí / s. 61–62

[Článek o charakteru *Listů* a jejich příspěvků. Redakce otiskuje i názory, s nimiž nesouhlasí, neboť je podle ní důležité ukazovat složitost přítomné situace, její mnohovýznamovost; je velmi potřebné, aby člověk byl schopen vždy nedůvěřovat tomu, v co věří; tématem *Listů* nemá být žádný daný názor na tento svět, ale současný svět sám.]

134

Jindřich Chaloupecký: **Cesta nové architektury** / s. 62–63; podepsáno Ch.

[Článek reagující na názor architekta Bohuslava Fuchse, že by se měla dát přednost rodinným domům před činžovními. Autor oproti tomu vyjmenovává klady panelových domů a zdůrazňuje, že architekt plánuje i způsob lidského žití, proto musí počítat i s nepředvídatelným.]

135

[nepodepsáno] **Anonymita poezie** / s. 63

[Zpráva o článku E. E. Kische v *Rudém právu* (14. 9. 1947), v němž je zachyceno vyprávění Petra Bezruče o S. K. Neumannovi.]

136

[nepodepsáno] **Postavení sovětského spisovatele** / s. 63–64

[Článek upozorňující na příspěvek moskevského dopisovatele *Timesů* Ralpha Parkera o současných problémech a úkolech sovětských spisovatelů, který vyšel ve 14. čísle časopisu *Kultúrny život*.]

137

Jindřich Chaloupecký: **Nacisti mezi českými umělci** / s. 64–65

[Zpráva o článku Václava Zykunda (přeloženého do němčiny Vilémem Reichmannem) ve vídeňské revui *Plan*, v němž autor vychvaluje sebe a své přátele ze skupiny Ra, kteří za Protektorátu nepublikovali, a zostuzuje tehdejší přísluhovače, hlavně pak členy Skupiny 42. Ch. to ani nekomentuje, jen připomíná svá dřívější slova, že vystavovat a publikovat (neřkuli dělat jinou než uměleckou činnost) bylo těžší a záslušnější než nedělat nic.]

138

Jindřich Chaloupecký: **Americké romány** / s. 65–66; podepsáno Ch.

[Článek informující o nově přeložených a vydaných románech *Srdce je smutný lovec* od Carson Mac Cullersové, *Lidská komedie* od Williama Saroyana a *Syn svého lidu* od Richarda Wrighta.]

139

c.: **Vančura o umění** / s. 66–67

[Článek informující o fragmentu do té doby neznámého Vančurova náčrtu přednášky o literatuře, který vyšel v 1. čísle časopisu *Slovo a slovesnost*. Zároveň jsou zde otištěny výňatky z V. textu o modernosti, o umění a vědě, o tendenci a o literatuře a skutečnosti.]

140

Nové knihy / s. 68

[Seznam nově vydaných knih: Jan Neruda: *Balady a romance*, J. E. Taylor: *Polární konvoj*, Sinclair Lewis: *Manželství soudce Timberlanea*, Franz Werfel: *Píseň o Bernadettě*, Svetozár Hurban Vajanský: *Sobrané diela*, *Hospodářství a technika ve dvouletém plánu* (red. L. Štraus a J. Žantovský), *Sociální péče a zdravotnictví ve dvouletém plánu* (red. L. Štraus a J. Žantovský), J. Hronec: *Diferenciální a integrální počet*, *Slovanský sjezd v Bělehradě r. 1946*, Darina Lehotská: *Dejiny mesta Pezinka*, Zdeněk Zizius: *Kajakáři a kanoisté*, Martin Grečo: *Martinská deklarácia*, Daniel Rapant: *Ilegálna maďarisácia*, *Praktická příručka slovenského pravopisu a výslovnosti*, Dwight D. Eisenhower: *O invasi a vítězství*, Joseph E. Davies: *Poslání do Moskvy*, Ivan Herben: *T. G. M., malé historky o velkém muži*. Některé doprovozeny anotací.]

Ročník 2, číslo 2 (19. února 1948)

141

Jindřich Chaloupecký: **Současná filosofie a její čeští kritikové** / s. 69–87

[Článek je reakcí na ostře kritické hlasy proti třetímu číslu *Listů*, které bylo věnováno existencialismu. Jedná se především o Vladimíra Tardyho a Arnošta Kolmana, k jehož článku *Dvě tendence v kontinentální filosofii* (Tvorba, 14. 5. 1947) přidává Ch. několik poznámek. Ch. především vadí zjednodušené a nepřesné dělení na optimismus a pesimismus, na dobrý Východ a špatný Západ; zároveň stanovuje úkoly marxistické kritiky, kterými jsou především poznání krize a následné vyvedení lidstva z ní.]

142

Miloš Macourek: **Bankrot** / s. 87–90

[Básně tematizující všední život; V městské věznici, Výlet, Průvod na konci města, Mlha, Brusič. Básně V městské věznici (pod názvem V městském vězení), Výlet a Průvod na konci města (pod názvem Dlaždiči) vyšly ve sbírce *Člověk by nevěřil svým očím* (Praha, Československý spisovatel 1958).]

143

Milada Součková: **Tři americké povídky** / s. 90–97

[Povídky o společnosti zaznamenávající projevy radiových stanic a jejím zaměstnanci alkoholiku Jimovi (Zvukový záznam), o návštěvě páru, kterému zemřela bohatá příbuzná (Mrs. Gobseck) a o lidech, kteří v závěti odkázali peníze těm, kdo přijdou na jejich pohřeb (Domov smrti). Všechny vyšly v 9. svazku (*Krátká povídka*) Díla Milady Součkové (Praha, Prostor 2003).]

144

Robert Penn Warren: **Svítání pro naději** / s. 97–98

[Báseň psaná volným veršem s rozvinutou metaforikou a alogičností; pochází z výboru *Selected poems* (1944). Přeložila Reli Bernkopfová.]

DÍLA A DNY

145

Jan Vladislav: **Poezie a politika** / s. 99–100 a 103–105

[Esej věnující se otázkám postavení umělce a umění, funkce umělce a umění, jejich smyslu, možností, práv a povinností; tlumočí hlavní teze Lukácsovy stati *Poezie strany*, kterou však V. zná jen z francouzského referátu Anne Forestierové v časopise *Critique* č. 8–9. Lukács podle V. učinil významný krok k poznání a pochopení skutečnosti; básníkovým úkolem je pravda, nelze na něm žádat programový optimismus.]

146

František Janoušek: **Večerní máj** / s. 101

[Reprodukce obrazu z roku 1936.]

147

František Janoušek: **Španělské zdi** / s. 102
[Reprodukce obrazu z roku 1938.]

148

Ladislav Rieger: **Filosofie Henri Lefebvra (II)** / s. 105–111
[Článek shrnující obsah a hlavní myšlenky Lefebvroy knihy *Critique de la Vie Quotidienne* (1947, *Kritika každodenního života*). V závěru přidává R. svou kritiku Lefebvroy kritiky.]

149

Jan Grossman: **Virtuozita nové lyriky** / s. 111–115
[Kritika sbírek Františka Hrubína *Nesmírný krásný život* a Ivana Blatného *Hledání přítomného času*. U obou vyzdvihuje silné stránky jejich poetiky, ale zároveň upozorňuje na nebezpečí vytvoření nové manýry, šablony a konvence. Věnuje se krátce i Skupině 42, jejíž lyriku považuje G. za silnou proto, že obsahuje nejvíce života. Knižně vyšla ve výboru *Analýzy* (Praha, Československý spisovatel 1991, sam. 1988).]

150

Jan Kopecký: **K diskusi o českém dramatu** / s. 115–118 a 121–123
[Článek popisující žalostný dobový stav původního českého dramatu, nabádá k většímu zájmu o něj ze strany divadelníků, autorů i kritiků.]

151

František Janoušek: **Obraz** / s. 119
[Reprodukce obrazu z roku 1940.]

152

Václav Bartovský: **Muž u okna** / s. 120
[Reprodukce obrazu z roku 1946.]

153

Jindřich Chaloupecký: **Malíř smrti a života** / s. 124–127
[Článek o výstavě v Mánesu (12/1947) a vývoji tvorby Františka Janouška; zároveň se věnuje rozdílům mezi realismem a surrealismem ve výtvarném umění.]

POZNÁMKY

154

Jiřina Hauková: **Cestou do Anglie** / s. 127–129
[Zpráva o setkání s T. S. Eliotem, Herbertem Readem, Leslie Daikenem, Marií Setonovou, Georgem Reaveyem a Kathleen Raineovou; současně doslovně tlumočí některé myšlenky těchto autorů.]

155

Jan Grossman: **Intelektuál v rozpacích** / s. 130–131

[Článek reagující na vyhýbavou odpověď Václava Volavky na debatním večeru o fašismu v umění na otázku srovnání západní a východní kultury. G. odsuzuje vyhýbavý a zbabělý postoj levicových intelektuálů a zdůrazňuje potřebu kritiky a věcného a nezaujatého zájmu o současné problémy.]

156

Jindřich Chalupecký: **A co básník** / s. 131–132; podepsáno J. Ch.

[Článek shrnuje hlavní myšlenky Halasovy skladby a podivuje se nad tím, že v době polemik o úkolech umělce v dnešní společnosti nebere toto svědectví nikdo v potaz. Knižně vyšel ve výboru *Obhajoba umění* (Praha, Československý spisovatel 1991, sam. 1988).]

157

Jan Vladislav: **A déle prodlévat mne nenapadlo** / s. 132–133

[Kritika knihy E. F. Buriana *Jeden ze všech*, vydávající se za román ve verších; V. toto dílo ostře odsuzuje a označuje jej za jeden z nejstrašlivějších chvalozpěvů na vlastní Já.]

158

Jindřich Chalupecký: **Aktuálnost impresionismu** / s. 133–134; podepsáno J. Ch.

[Článek pojednávající o malbách Václava Bartovského a Cézanna; zároveň vyjadřuje požadavek, aby obraz byl poznáním, objevem, uchopením živého, žitého světa (jako to kdysi udělal impresionismus).]

159

Josef Nesvadba: **Česká poezie jde do světa** / s. 134–136

[Článek o antologii z české poezie od Paula Sivera, o publikaci *Moderní česká poezie* od Ewalda Oserse a J. K. Montgomeryho a o překladu Halasových *Starých žen* od Karla Offera; upozorňuje rovněž na problémy spojené s překladem z češtiny do angličtiny (i naopak) a na absenci adekvátního díla o anglické poezii v českém jazyce.]

160

L. O.: **Theerova cena** / s. 136

[Zpráva o udílení cen z fondu Otakara Theera, mezi oceněnými byli Miloš Macourek, Ivan Andrenik, Jarmila Otradovicová a Jaroslav Víták.]

Ročník 3, číslo 1 (21. října 1948)

161

Egon Hostovský: **Poslání (I)** / s. 3–12

[Povídka o člověku toužícím zúčastnit se odboje; když se konečně dočká svěřeného úkolu, je zprvu zklamán jeho nenáročností, ale poté je šťasten, neboť cítí, že má zde na světě své poslání. Vyprávění je prolínáno vzpomínkami z dětství, preludy a dialogy s ostatními postavami. V následujícím čísle mělo vyjít pokračování. Celá povídka vyšla v souboru *Osamělí buřiči* roku 1948 (Praha, Lidové noviny).]

162

Jiří Kolář: **Svěddek** / s. 12–15

[Tři básně nadepsané vždy dnem svého vzniku (červenec a srpen 1948); o životě a lidech v dnešní době. Báseň nadepsaná 7. července vyšla ve sbírce *Prométheova játra* (Praha, Československý spisovatel 1990 a Toronto, 68 Publishers 1985).]

163

Jindřich Chaloupecký: **Nové úkoly** / s. 16–26

[Úvaha o poslání umělce a umění; nemůže sloužit politickým úkolům, protože jeho posláním je být pravdivým; dopředu plánovaná díla by vedla k degeneraci umění, k pouhému opakování již hotového. Knižně vyšla ve výboru *Obhajoba umění* (Praha, Československý spisovatel 1991, sam. 1988).]

164

Rex Warner: **O svobodě projevu** / s. 26–34

[Esej o postavení a úkolech literatury v dnešní době. Současnou situaci vztahuje W. na období antiky, kdy se lid měl dobře, ale stát zasahoval do záležitostí jedinců. Spisovatel je však věrný něčemu, co je širší a hlubší než jakýkoli stát, politickým úkolem literatury je ukázat lidem, jak žijí, co znamenají jejich slova a způsoby, podržet tradice minulosti, propátrat budoucnost, kritizovat, tvořit a odhalovat. K tomu je zapotřebí svoboda, stát musí být zároveň výkonný i sebekritický. Datováno 1945; přeložil Jan Tumlíř.]

DÍLA A DNY

165

Jan Vladislav: **Tři knihy mladé prózy aneb Kudy a kam** / s. 34–37

[Recenze knih Ludvíka Kundery *Na pospas aneb Přísloví pro kočku*, Františka Listopada *Boj o Venezuelu* a Zdeňka Lorence *Kardinálská vesnice*. V. nachází společný rys těchto románů, jímž je vůle k nalezení východiska; přesto tyto knihy podle V. krokem vpřed nejsou a jejich přínos tkví v tom, že v dnešní době hledání cest nám ukázaly, kudy cesta nevede.]

166

Jan Grossman: **Nová česká lyrika** / s. 37–45

[Esej o dosavadní tvorbě Jiřího Koláře (od počátků po *Dny v roce*) a rozbor Pilařovy sbírky *Sníh* a Hančových *Událostí*. Knižně vyšla ve výboru *Analýzy* (Praha, Československý spisovatel 1991, sam. 1988).]

167

Jan Tumlíř: **Rex Warner a Kafka** / s. 45–47

[Článek věnující se W. románům a poukazující na to, že jejich podobnosti s Kafkou jsou jen povrchové a mělké.]

POZNÁMKY

168

Jiří Weil: **Goebbelsovy paměti** / s. 47–48

[Článek o vydání G. pamětí, které podle W. kvůli obsahujícím chybám ztrácejí cenu historickou, ale mají cenu psychologickou; následuje popis G. osobnosti.]

169

R.: **Třetí ročník Listů** / s. 48

[Vysvětlení rychlého konce předchozího ročníku, nastínění plánu pro další ročník a výzva čtenářům, aby *Listům* pomohli jejich předplacením a šířením mezi své přátele.]

7.1 AUTORSKÝ REJSTŘÍK

Aiken Conrad	57
Allen Walter	111
Aragon Louis	34
Babler Otto František	25
Bartovský Václav	152
Bataille Georges	99, 100
Baumann Bedřich	75, 92
Bernkopfová Reli	144
Bieblová Marie	52
Blatný Ivan	53
Bodlák Karel	30, 68, 116, 125
Breton André	52
c.	139
Camus Albert	89, 90
Capetanakis Demetrios	108
Crapsay Adelaide	64
Den Petr	2, 122
Desnos Robert	55
Eliot T. S.	56, 103
Eluard Paul	33
Fargue Léon-Paul	54
Filla Emil	23
Frost Frances	27
Govoni Corrado	25
Grossman Jan	28, 67, 121, 126, 149, 155, 166
Hanč Jan	59
Hauková Jiřina	26, 27, 56, 57, 62, 63, 64, 107, 108, 154
Heidegger Martin	75
Holan Vladimír	22, 118
Holzknicht Václav	31

Hostovský Egon	21, 161
Hudeček František	13–20
Chalupecký Jindřich ...1, 29, 66, 69, 75, 76, 87, 91, 93, 117, 124, 128, 134, 137, 138, 141, 153, 156, 158, 163	
Jakobson Roman	3
Janík Jaroslav	65, 89, 90
Janoušek František	5–12, 146, 147, 151
Jaspers Karl	76
Jelínek Ivan	102, 106, 107, 120
K. G.	61
Kafka Franz	77–85
Kolář Jiří	51, 162
Kopecký Jan	150
Kroupa Adolf	33, 54, 55, 98, 101
Kundera Ludvík	94
L. O.	160
Lederer Zdeněk	110, 111, 112
Lehmann John	109, 112
Leiris Michel	97
Lesná-Krausová Milada	105, 109, 113
Lorenc Zdeněk	87, 88
Macourek Miloš	142
Machonin Sergej	74
Marcel Gabriel	86
Mc Carthy S. Russell	26
Miller Henry	60, 61
Milosz O. W.	65
Mucha Jiří	24, 102, 103, 104, 108
Muir Edwin	104
Navrátil Jiří	76
Navrátil Václav	72
nepodepsáno	135, 136, 140

Nesvadba Josef	159
Nin Anais	63
Opolský Jan	95
Patočka Jan	73
Pelouch Josef	60
Plomer William	110
Prévert Jacques	101
Projza Karel	77–85
Redakce	70, 133, 169
Reed Henry	107, 120
Ribémont-Dessaigues Georges	98
Rieger Ladislav	71, 123, 148
Saroyan William	58
Sartre Jean-Paul	87, 88, 114
Sever Jiří	41–50
Smetanová Věra	34, 99, 100, 114
Součková Milada	4, 58, 143
Spender Stephen	113
Strong L. A. G.	106
Šestov Lev	74
Špála Václav	129–132
Štyrský Jindřich	35–40
Tumlíř Jan	164, 167
Vladislav Jan	86, 97, 115, 127, 145, 157, 165
Wahl Jean	92
Warner Rex	105, 164
Warren Robert Penn	144
Weil Jiří	119, 168
Weiner Richard	96
Weiss Jiří	32

7.2 PŘEDMĚTOVÝ REJSTŘÍK

Aleš Mikoláš	117
Bartovský Václav	158
Bednář Kamil	68
Bezruč Petr	135
Blake William	106
Blatný Ivan	68, 149
Bunyan John	105
Burian Emil František	29, 157
Camus Albert	127
Cézanne Paul	91, 158
Čep Jan	66
Daiken Leslie	154
Dickens Charles	105
Dostojevskij Fjodor Michajlovič	105
Durych Jaroslav	66
Eliot T. S.	107, 154
Fabry Rudolf	94
Fikar Ladislav	68
Forestierová Anne	145
Forster Edward Morgan	110
Fuchs Bohuslav	134
Goebbels Josef	168
Greene Graham	111
Halas František	30, 156
Hanč Jan	166
Hašek Jaroslav	121
Heidegger Martin	71
Holan Vladimír	30, 125
Hora Josef	30, 116
Hostovský Egon	67, 126

Hrubín František	30, 149
Janoušek František	153
Jaspers Karl	71
Joyce James	106
Kafka Franz	90, 105, 167
Kainar Josef	116
Kierkegaard Søren	71
Kisch Egon Erwin	135
Kolář Jiří	68, 166
Kolman Arnošt	124, 141
Kostohryz Josef	66
Kryštofek Oldřich	68
Kříčka Petr	30
Kundera Ludvík	165
Lefebvre Henri	123, 148
Lehmann John	108
Lewis Cecil Day	108
Listopad František	68, 165
Lorenc Zdeněk	165
Lukács György	145
Mac Cullersová Carson	138
Míčko Miroslav	117
Montgomery J. K.	159
Muir Edwin	113
Neumann S. K.	135
Nezval Vítězslav	30
Obrtel Vít	68
Offer Karel	159
Osers Ewald	159
Parker Ralph	136
Picasso Pablo	69
Pilař Jan	166

Platon	105
Raineová Kathleen	154
Read Herbert	154
Reavey George	154
Reichmann Vilém	137
Renč Václav	66
Rimbaud Arthur	107, 115
Saroyan William	138
Sartre Jean-Paul	73
Sedloň Michal	68
Seifert Jaroslav	30
Selver Paul	159
Setonová Marie	154
Shakespeare William	103, 106
Sitwellová Edith	107
Spender Stephen	108
Sterne Laurence	104
Swift Jonathan	105, 106
Školaudy Vlastimil	68
Špála Václav	128
Šrámek Fráňa	30
Tardy Vladimír	141
Teige Karel	29
Tomeš Jan	68
Vančura Vladislav	139
Vokolek Vladimír	68
Volavka Václav	155
Warner Rex	167
Woolfová Virginia	109
Wright Richard	138
Zahradníček Jan	66
Závada Vilém	116

Zykmund Václav137